

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1944.

Första kammaren.

Nr 15.

Tisdagen den 25 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr statsrådet *Quensel* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 248, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2 mom. lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning.

Justerades protokollen för den 18, 19 och 22 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med hänvisning till här närslutet läkarintyg får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 25 april—29 april 1944.

Kristianstad den 24 april 1944.

Jacob Hansson.

Riksdagsman *Jacob Hansson*, född den 12 augusti 1878, bosatt Kristianstad, är på grund av värk sjukskriven under tiden 25 april—29 april 1944, vilket härmed på begäran intygas.

Kristianstad den 24 april 1944.

Gustav Willén,

leg. läk.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1944/45 till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1944/45 till bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökade medel för budgetåret 1943/44 till barmarksunderhållet på landet;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för S. A. S. Sörensson m. fl. från ersättningsskyldighet;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för E. V. Ringsäter m. fl. från ersättningsskyldighet;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av vissa skador på grund av ombordläggning;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av kostnad för ersättande av skadad sjökabel;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till Medicinalstyrelsen: Beredskapsorganisation;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag för väg- och vattenbyggnadsväsendets förrädsfond m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 246, med förslag till ändrad lydelse av § 17 mom. 1, §§ 18 och 20, § 22 mom. 1 samt §§ 24, 26 och 31 regeringsformen m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 247, angående anslag till anordnande av en mät- och avmagnetiseringsstation i Karlshamn.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, statsutskottets memorial nr 87 samt utlåtanden nr 88—105, bevillningsutskottets memorial nr 27 samt betänkanden nr 28 och 29, bankoutskottets utlåtanden nr 33—42 samt memorial nr 43, första lagutskottets utlåtanden nr 20, 21, 27 och 29—31, andra lagutskottets utlåtanden nr 31 och 32, jordbruksutskottets utlåtanden nr 27—34, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 8 och 9 ävensom kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 248.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.14 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 26 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 249, angående ytterligare utgifter för försvarsändamål å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1943/44.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **Wigforss**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Holmströms interpellation angående tiden för pensions utgående efter pensionsstagares fränfälle, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr N. Holmström till mig framställt vissa frågor om ändring av gällande bestämmelser rörande tid för pensions utgående efter pensionstagares fränfälle.

*Ang. tiden
för pensions
utgående efter
pensions-
stagares frän-
fälle.*

Enligt de år 1934 utfärdade pensionsbestämmelserna för statens anställningshavare utgick pension efter pensionstagares fränfälle till och med den dag, då en månad förflutit efter fränfället. Samma föreskrift återfinnes även i sedermera tillkomna pensionsreglementen. Däremot utgår enligt vissa äldre alltjämt gällande pensionsförfattningar, däribland 1907 års civila pensionslag, pension endast intill utgången av den månad, varunder pensionstagaren avlidit.

Under erinran härom anhöll 1934 års riksdag i den skrivelse, nr 384, i vilken riksdagen anmälde sitt beslut om antagande av civila tjänstepensionsreglementet och tjänstepensionsreglementet för arbetare, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående ändrade bestämmelser i fråga om tid för pensions utgående efter pensionstagares fränfälle, såvitt anginge f. d. civila befattningshavare samt arbetare i statens tjänst, som avgått med pension före ikraftträdandet av nämnda reglementen, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. På grund av denna riksdagens hemställan uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 21 september 1934 åt statskontoret att verkställa utredning i det av riksdagen angivna hänseendet samt inkomma med förslag och approximativa kostnadsberäkningar.

Beträffande innehållet i statskontorets utlåtande den 20 november 1935 i ämnet lämnade jag en redogörelse vid 1936 års riksdag i anledning av en till mig riktad interpellation av ledamoten av andra kammaren herr R. Lundqvist. Statskontoret ville enligt utlåtandet icke förneka, att vissa billighetsskäl talade för en utsträckning av tiden för pensionsberäkningen men funne starka principiella betänkligheter mot anordningen föreligga. Ett genomförande av den ifrågasatta ändringen skulle enligt verkställda beräkningar draga en kostnad av minst 1 100 000 kronor, fördelad på ett antal år.

För egen del framhöll jag i mitt interpellationssvar, att den berörda frågan icke kunde vinna slutlig lösning utan verkställande av ganska vidlyftig kompletterande utredning. Frågan härom hade inom finansdepartementet tills vidare fått vila med hänsyn till pågående omfattande utredningsarbete beträffande reformfrågor av mera allmän innebörd på pensionsväsendets område. Sedan detta

Ang. tiden för pensions utgående efter pensionstagares frånfälle. (Forts.) arbete blivit slutfört och med stöd av härefter vunnen överblick över pensionsförhållandena borde emellertid övervägas, om det vore möjligt och lämpligt att företa jämkning i ett eller annat avseende av pensionsförmånerna för f. d. anställningshavare med pension enligt äldre pensionsföreskrifter. I samband härmed borde även det ifrågavarande detaljspörsmålet tagas under ytterligare omprövning.

I överensstämmelse med vad sålunda uttalats, upptogs sedermera den nu åsyftade frågan till förnyat övervägande inom finansdepartementet. Därvid beaktades även en från styrelserna för Sveriges statstjänstemannanämnd och trafiktjänstemännens riksförbund inkommen skrift i ämnet. Ärendet anmälades därefter för Kungl. Maj:t den 14 juni 1940, varvid Kungl. Maj:t fann riksdagens berörda skrivelse i nu ifrågavarande del icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd. Såsom framgår av den förteckning över riksdagsskrivelser, vilken såsom bilaga IV finnes fogad vid justitieombudsmannens ämbetsberättelse för år 1940, är den nämnda riksdagsskrivelsen därmed slutbehandlad.

Såsom sammanfattning får jag alltså lämna det svaret på interpellantens frågor, att i överensstämmelse med 1934 års riksdags anhängan utredning verkstälts rörande spörsmålet om ändrade bestämmelser i fråga om tid för pensions utgående efter pensionstagares frånfälle men att av såväl principiella skäl som kostnadshänsyn förslag i ämnet ansetts icke böra framläggas för riksdagen.

Herr Holmström: Herr talman! Jag anhåller att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt vördsamma tack för att herr statsrådet besvarat min interpellation. Jag tackar också för att jag i förväg i god tid har fått del av svarets innehåll.

Jag skall anhålla, herr talman, att få till detsamma knyta vissa reflexioner.

I min interpellation erinrar jag om att 1934 års riksdag beslutade en ändring beträffande tiden för utbetalande av pension till f. d. civila befattningshavare och arbetare i statens tjänst. Ändringen blev till sin innebörd en begravningshjälp. Men den skulle gälla endast de befattningshavare, som pensionerats efter det nya reglementets ikraftträdande. På grund av en motion beslutade 1934 års riksdag samtidigt att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag, innebärande att även de f. d. befattningshavare, som avgått tidigare, skulle få komma i åtnjutande av samma förmån. Det är om denna senare sak min interpellation rör sig.

I mitt resonemang utgår jag från att riksdagen vid sitt beslut år 1934 har velat själva saken. Jag skulle vilja karakterisera detta ärende som en rättvisesak av humanitär innebörd. Det måste också betecknas såsom i hög grad brådskande, eftersom det berörde människor, som sedan längre eller kortare tid varit pensionerade. De allra yngsta bland dem voro år 1934 65 å 67 år. De skulle alltså komma att dö undan ganska snart.

Hur har nu ärendet handlagts med hänsyn till kravet på brådskan? Jo, det framgår av följande data. Riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t är daterad den 15 juni 1934. Kungl. Maj:t uppdrog åt statskontoret att göra utredningen den 21 september 1934. Statskontorets till Kungl. Maj:t inlämnade utredning är daterad den 20 november 1935; det tog alltså ett år och två månader för statskontoret att utreda saken. Den verkställda utredningen föranledde från herr finansministerns sida emellertid ingen åtgärd till 1936 års riksdag.

Motionären i frågan, herr Lundqvist, interPELLERADE då och fick det i svaret på min interpellation omtalade beskedet, att herr statsrådet ännu icke ansett sig kunna taga bestämd ståndpunkt till frågan och att något förslag i ämnet ej kunde förväntas till 1936 års riksdag. År 1939, alltså sedan 5 år

Ang. tiden för pensions utgående efter pensionstagares frånfalle. (Forts.)

förflutit efter det riksdagen gjorde sin anhållan hos Kungl. Maj:t, begagnade herr Lundqvist tillfälle att i en debatt i andra kammaren erinra om saken och väddade till herr finansministern att taga sig an den. Herr finansministern, som deltog i debatten, gjorde intet uttalande med anledning därav.

Ärendet har varje år stått upptaget i bilagan till justitieombudsmannens berättelse med omnämnande, att detsamma, »så vitt angår ändrade bestämmelser i fråga om tid för pensions utgående efter vissa äldre pensionstagare, är beroende på Kungl. Maj:ts prövning». Detta fortgick till år 1940. I berättelsen för det året anmälde — kort men inte gott —: »Ärendet slutbehandlat den 14 juni 1940.» Man fick alltså inte veta, på vilket sätt det blivit slutbehandlat. Efter 6 års levnad har detta ärende — liksom så många av dem, det gällde — dött i tysthet och avskildhet. Det har skett i en kort rad i en bilaga till en justitieombudsmannens berättelse.

I sitt svar säger herr statsrådet, att förslag i ämnet icke ansetts böra förläggas för riksdagen på grund av »såväl principiella skäl som kostnadshänsyn». Beträffande kostnaderna hänvisar herr statsrådet till statskontorets utredning och säger endast att den ifrågasatta ändringen skulle »draga en kostnad av minst 1 100 000 kronor, fördelad på ett antal år». För att få klart begrepp om kostnaderna måste man emellertid veta på *hur många år* detta totalbelopp skall fördelas. En sådan beräkning finnes också i statskontorets av herr finansministern åberopade utredning. Den ungefärliga årskostnad, man kommit till, är icke avskräckande. Beräkningarna grunda sig på »antalet pensionärer vid olika pensionsutbetalande myndigheter vid utgången av juni månad 1935», och totalkostnaden uppskattas till 1 102 800 kronor. Därefter heter det i statskontorets utredning: »Nämnda summa kommer givetvis att fördelas på ett flertal år. Statskontoret har efter samråd med sakkunnig på området ansett sig kunna uppskatta kostnaderna för närmaste 10-årsperiod till ungefär 660 000 kronor (60 % av 1 102 800 kronor), motsvarande 66 000 kronor i genomsnitt för år.» Vidare heter det: »Då utgifterna torde bli något större i början av tioårsperioden, har statskontoret funnit sig böra beräkna desamma till 75 000 kronor under ett vart av de första åren med tendens till minskning under därpå följande år.» Den minskningen måste ju bli högst avsevärd. Därefter gör statskontoret följande ganska viktiga uttalande: »Enär ifrågavarande belopp skulle komma att uppdelas på ett flertal anslag och utgiftstitlar, delvis av mycket betydande storlek, torde ett genomförande av utsträckt tid för pensions utgående icke behöva föranleda någon uppräknings av ifrågakommande anslag och utgiftstitlar.» Här vill jag också framhålla att statskontoret i sitt yttrande säger sig icke vilja förneka att vissa billighetsskäl tala för saken.

Detta var alltså år 1935. Sedan dess ha många bland de gamla statspensionärerna gått till skuggornas värld. När herr finansministern år 1940 fattade sitt beslut, alltså 5 år efter det att statskontorets beräkning gjordes, var antalet gamla pensionärer högst avsevärt förminskat och alltså även kostnadssumman avsevärt mindre. Jag kan därför omöjligt finna, att kostnaderna varit av den storleksordningen, att de bort utgöra något hinder för herr finansministern.

Det är väl vid få tillfällen människohjärtat röres så, som vid tanken på de förhållanden, i vilka en nybliven änka blivit försatt. Jag beklagar att riksdagens goda mening i detta hänseende inte har förmått herr finansministern till handling i samma syfte.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde,

som komme att hållas onsdagen den 3 nästkommande maj, företaga val av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning.

Detta förslag antogs.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 248, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2 mom. lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion angående förenkling av i lagen om kommunal fondbildning meddelade bestämmelser om allmän fond m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets memorial nr 87, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till åtgärder för civil folkberedskap, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående redovisning av statens utgifter för de kungl. slotten m. m.;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till tekniska skolan i Stockholm; samt

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående bidrag för budgetåret 1944/45 till instituten för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Anslag till
naturastipen-
dier vid
universiteten
m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till naturastipendier åt studerande vid universiteten och vissa högskolor m. m. jämte i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 122, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 18 februari 1944, föreslagit riksdagen att

dels till Gemensamma universitetsändamål: Naturastipendier åt studerande vid universiteten och vissa högskolor å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 240 000 kronor;

dels ock till Statens lånefond för universitetsstudier å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av 450 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren av herr H. Hagberg väckt motion (II: 461), vari hemställts, att

Anslag till naturastipendier vid universiteten m. m. (Forts.)
riksdagen i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition nr 122 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och förslag i syfte att utsträcka de i proposition nr 122 föreslagna åtgärderna till alla statliga och statsunderstödda högskolor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,
I. att riksdagen måtte

a) till Gemensamma universitetsändamål: Naturastipendier åt studerande vid universiteten och vissa högskolor för budgetåret 1944/45 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 240 000 kronor;

b) till Statens lånefond för universitetsstudier för budgetåret 1944/45 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 450 000 kronor;

II. att motionen II: 461 måtte anses besvarad med vad utskottet i utlåtandet anfört.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»I likhet med departementschefen anser utskottet, att ifrågakarande understödsform visat sig ändamålsenlig och att tiden nu synes vara inne för en utsträckning av tillämpningsområdet för verksamheten. I anslutning till vad i motionen II: 461 anförts vill utskottet framhålla, att det synes utskottet principiellt riktigt, att de studerande vid olika läroanstalter av högskolekaraktär komma i åtnjutande av understöd från statens sida enligt i stort sett likartade grunder. Av statsfinansiella skäl synes det emellertid nödvändigt att en utvidgning av den här berörda understödsverksamheten sker successivt och utskottet har liksom departementschefen funnit att bärande skäl blivit anförda för att utvidgningen nu begränsas till de enskilda högskolorna i Stockholm och Göteborg, vilka för närvarande icke åtnjuta statliga studiestipendier i någon form. Utskottet utgår ifrån att Kungl. Maj:t alltjämt har sin uppmärksamhet riktad på frågan om införandet av omfördelade stipendieform jämväl vid andra högskolor. På grund härav synes det utskottet icke erforderligt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om särskild utredning i ärendet. Med vad sålunda anförts torde motionen II: 461 få anses besvarad.»

Herr Sundberg: Herr talman! Jag skall be att få understryka departementschefens yttrande i proposition nr 61 till 1939 års lagtima riksdag, där han förklarade sig vara den förste att erkänna, att staten borde i vidare mån än hittills varit fallet understödja studerande också vid andra statliga läroanstalter av högskolekaraktär.

Jag ber också att få instämma i statsutskottets uttalande i det här föreliggande utlåtandet, att »det synes utskottet principiellt riktigt, att de studerande vid olika läroanstalter av högskolekaraktär komma i åtnjutande av understöd från statens sida enligt i stort sett likartade grunder».

Däremot kan jag icke instämma i statsutskottets uttalande, när man anför statsfinansiella skäl för att nu begränsa stipendiegivningens utvidgning till endast de enskilda högskolorna i Stockholm och Göteborg. De högskolor, som i fortsättningen skulle sakna denna förmån, äro ej så många och de studerandes antal ej så stort, att man i det sammanhanget behövt tala om statsfinansiella skäl.

Vad beträffar den högskola jag närmast känner, nämligen skogshögskolan, kan jag vittna om att behovet av en förbättrad stipendiegivning är synnerligen stort. Det har vid undersökning konstaterats, att nästan halva antalet av de inskrivna måste studera på lån, och detta är givetvis ägnat att i hög grad försvåra rekryteringen med lämpliga personer.

Jag har i en särskild motion i anslutning till skogshögskolans stat fram-

Anslag till naturastipendier vid universiteten m. m. (Forts.)
hållit dessa synpunkter, och jag vill därför inte nu uppehålla kammaren utförligare i detta ärende. Jag skall endast be att få konstatera, att jordbruksutskottet i sitt utlåtande anslöt sig till den av mig förda tankegången och förordade en förbättrad stipendiegivning sedan en närmare utredning skett. När nu såväl Kungl. Maj:t som stats- och jordbruksutskotten ställt sig gynnsamma till saken, vill jag hoppas att den orättvisa, som vidlåder den statliga stipendiegivningen, till kommande år blir avlägsnad och att rättvisa då må vederfaras *samtliga* högskolor.

Häri instämde herr *Sten*.

Herr **Andrén**: Herr talman! Jag kan i väsentliga delar instämma i den siste ärade talarens anförande.

Då denna fråga vid 1939 års riksdag första gången kom före, var jag en av de motionärer, som föranledde statsutskottet att för sin del i princip påyrka en utvidgning av de naturastipendier, som propositionen förutsatte. Det är därför naturligt, att jag med glädje hälsar det förslag, som nu ligger på kammarens bord. Denna gång gäller det — i motsats till 1939 — att hjälpa och stödja den begåvade svenska ungdomen, alldeles oavsett om den studerar vid statliga läroanstalter eller ej.

Inte heller jag tror emellertid, att det i längden är särskilt lyckligt att genom statsstipendier av det ena eller det andra slaget locka vår begåvade ungdom uteslutande till de mera teoretiskt orienterade högskolorna. Ur dessa synpunkter är jag, herr talman, benägen att ansluta mig till den uppfattning herr Sundberg givit uttryck åt, ehuru jag kanske något mera än han behjärtar, att man i nuvarande läge kan ha anledning att tänka på våra statsfinanser även i detta sammanhang.

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Med fullt instämmande i de synpunkter, som de båda föregående talarna framfört och med fullt instämmande i herr Sundbergs förhoppning, ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag för budgetåret 1944/45 till undervisning i meteorologi vid Stockholms högskola;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Haparanda stad för byggande av polishus;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 98, i anledning av väckta motioner angående statsbidrag till verkställande av sterilisering enligt lagen den 23 maj 1941.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Anna Sjöström-Bengtsson* m. fl. (I: 37) och den andra inom andra kammaren

Om statsbidrag till verkställande av sterilisering.

Om statsbidrag till verkställande av sterilisering. (Forts.)
av fröken *Hildur Nygren* och herr *V. Hedlund* i Östersund (II: 87), hade hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast möjligt av frågan, huruvida och i vilken utsträckning statsbidrag borde utgå till kostnaderna för utförande av steriliseringar.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anfört:

»Utskottet delar motionärernas uppfattning om betydelsen av att ur allmänna synpunkter önskvärda steriliseringar komma till stånd. Då emellertid införande av statsbidrag till bestridande av därmed förenade kostnader icke torde vara av större betydelse för vinnande av nämnda syfte, har utskottet icke ansett sig böra förorda framställning i ämnet till Kungl. Maj:t.

Under återopande härav får utskottet hemställa, att motionerna I: 37 och II: 87 ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Fru Sjöström-Bengtsson: Herr talman! Det torde väl numera icke finnas delade meningar om att steriliseringar, som påkallas av eugeniska eller sociala skäl — de båda skälen sammanfalla för övrigt i de flesta fall — äro i allra högsta grad önskvärda.

Utskottet säger också i sitt utlåtande, att utskottet delar motionärernas uppfattning om betydelsen av att ur allmänna synpunkter önskvärda steriliseringar komma till stånd, men utskottet anser att införande av statsbidrag till bestridande av därmed förenade kostnader icke torde vara av större betydelse för vinnande av nämnda syfte, varför utskottet också avstyrkt motionen.

Statsutskottet har icke närmare motiverat sitt ställningstagande till denna fråga, varför det ställer sig svårt att i sak polemisera mot utskottets yrkande. Jag vill emellertid framhålla, att motionärerna ha en annan uppfattning än den utskottet hävdar. För min del grundar sig denna min uppfattning på de erfarenheter jag, i egenskap av lärarinna i en skola för sinnesslöa, gjort genom umgänget med sinnesslöa ungdomar och deras föräldrar.

Jag skall med ett exempel försöka belysa, att kostnadsfrågan ingalunda är utan större betydelse. Det finns i min hemstad en familj, bland många andra av samma slag, där modern är klart sinnesslö och fadern, om inte direkt sinnesslö, så åtminstone i ganska hög grad efterbliven. Trots detta har han emellertid ett arbete, som ger honom en så pass god inkomst, att han mycket väl kan försörja familjen. I denna familj fanns det för några år sedan fem barn, av vilka de två äldsta befunno sig på sinnesslöanstalt, den tredje i ordningen undervisades i externatskola för sinnesslöa och de två andra voro under skolåldern, men även de tydligt efterblivna. Modern saknade fullständigt förmåga att sköta vare sig hemmet eller barnen. Skolläkaren hade ett samtal med mannen och föreslog sterilisering av hustrun. Mannen var inte obenägen att gå med på saken, men då han fick veta, att han själv måste bestrida kostnaderna, tackade han vackert nej. Möjligen skulle han kunna tänka sig att betala en krona om dagen, som han var van att betala, när hustrun under sina barnsängar vistades på kvinnokliniken, men att betala den vanliga sjukhusavgiften ansåg han sig visst inte ha råd till, då han ju dessutom måste betala för hjälp i hemmet under hustruns sjukhusvistelse.

Nu kan det sägas att detta var ett mycket korttänkt resonemang, då ju vinsten av att familjen icke vidare förökades i längden måste bli betydligt större än den tillfälliga utgiften, men de människor vi här ha att göra med äro sådana — det få vi räkna med, och de få också, höll jag på att säga, behandlas därefter. I denna familj finns det nu ytterligare tre barn. Detta är intet unikt exempel. Jag skulle kunna anföra många liknande.

Nu kan det givetvis invändas, att man kan anlita fattigvården för att be-

Om statsbidrag till verkställande av sterilisering. (Forts.)

strida dessa kostnader. Ja, det är klart att man kan, men det är högst osäkert att man gör det. Fattigvård för sjukhusvistelse söker man utan tvekan, då det gäller att få bot för en sjukdom. Men här är det inte fråga om någon sjukdom, utan det är fråga om en åtgärd, som man kan vidtaga, men som man även kan låta bli och som man inte alls anser vara nödvändig. Att för en sådan sak vända sig till fattigvården bryr man sig i de allra flesta fall inte om. Detta gäller även i sådana fall, då sterilisering redan medgivits av medicinalstyrelsen.

Jag har svårt att tänka mig, att de utgifter, som staten genom ett eventuellt statsbidrag skulle ikläda sig, ha varit avgörande för utskottets avslagsyrkande. Jag håller före, att vinsten av ett ökat antal steriliseringar — och det är det motionärerna avse — skulle bli avsevärt mycket större än kostnaden. Jag skall ge ett exempel på den saken. I en västsvensk kommun ha fyra familjer av samma släkt förorsakat det allmänna en kostnad av sammanlagt 20 000 kronor under ett år i form av fattigvård, barnavård, mödrahjälp och dylikt. Däri är då icke inräknad alkoholistvård och fångvård, som kommit flera av släktens medlemmar till del.

Nu är jag inte så sangvinisk, att jag tror att alla av sistnämnda kategori skulle låta sig steriliseras, om de bara sluppe ifrån kostnaderna. Men ett av deras argument mot åtgärden skulle emellertid bortfalla, och det ett argument, som är mycket svårt att gendriva, ty i likhet med vad som är fallet med epidemiskt sjuka och könssjuka, där behandlingen är kostnadsfri, är ifrågavarande åtgärd inte bara till gagn för den enskilda människan och den enskilda familjen, utan den är framför allt till gagn för samhället.

Herr talman! Det väcktes förra året i denna kammare en motion om vissa tvångsåtgärder för att få önskvärda steriliseringar utförda. Motionen avlogs, och jag är också ytterst tveksam om lämpligheten av tvångsåtgärder i detta avseende.

Vad jag däremot inte är tveksam om är, att allt som kan göras för att undanröja de ting, de må vara små eller stora, som utgöra hinder för vederbörande att underkasta sig sterilisering, också bör göras. Ett av de hindren anse motionärerna att kostnadsfrågan utgör, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Utskottet har inte haft någon mot motionärernas stridande uppfattning i fråga om själva den sak det här gäller.

Motionärerna ha emellertid hemställt om en utredning av frågan, i vilken utsträckning statsbidrag bör utgå till kostnaderna för utförande av steriliseringar, och det är på detta yrkande som statsutskottet svarat, att införande av statsbidrag icke torde vara av större betydelse för vinnande av det syfte motionärerna avse, varför utskottet icke ansett sig böra förorda någon framställning i ärendet till Kungl. Maj:t.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Källman**: Herr talman! Jag föreställer mig att alla här i kammaren dela såväl motionärernas som statsutskottets uppfattning, att önskvärda steriliseringar böra komma till stånd. Jag är givetvis av samma uppfattning, men jag hade önskat, att statsutskottet intagit en positiv ståndpunkt till de väckta motionerna. Kostnadsfrågan spelar nämligen för många en viss roll. I mitt läns mödrahjälpnsnämnd ha vi exempelvis sett fall, då föräldrarna enligt vår mening varit undermåliga och helst inte bort föda några barn till världen men där kostnadsfrågan för frivillig sterilisering varit avgörande. Ett statsbidrag skulle i dessa fall kunnat vara av stor betydelse.

Om statsbidrag till verkställande av sterilisering. (Forts.)

Frågan om det svenska folkets kvalitet får väl anses vara en ganska stor fråga, och till denna fråga hör, att man såvitt möjligt ser till, att barn endast komma till världen genom friska föräldrar. Jag kan i detta sammanhang nämna ett exempel på vad ärftligheten betyder. Sterilisering kan måhända inte helt avhjälpa missförhållandena, men den betyder dock åtskilligt.

Jag hade tillfälle att helt nyligen göra en studieresa till Göteborg och där bland annat bese dess psykiatriska klinik, som står under ledning av en ärftlighetsforskare. Denne omtalade bland annat, att han i ett fall genom församlingsböckerna följt åtta släktled från början av 1700-talet, alltså under en tidsperiod av avsevärt mer än två hundra år. Resultatet har han även framlagt i en bok. Av ättlingarna till anparet i fråga äro 120 svårt sinnessjuka och 106 svårt sinnesslöa. Sådana siffror tala ett mycket tydligt språk.

Alla som komma i kontakt med socialt arbete och särskilt de som syssla med mödrahjälp, sinnessjukvård och sinnesslövård veta, att det inte bara föds friska och starka barn till världen och barn av friska och starka föräldrar, utan att tyvärr alltför ofta förhållandet är det motsatta. Härei ligger givetvis en mycket stor fara.

Med hänsyn till att statsbidragsfrågan även spelar en mycket stor roll i fråga om sterilisering, ber jag att få yrka bifall till den väckta motionen.

Herr Sjö Dahl: Herr talman! När jag underskrev den motion, som framburits i denna kammare, var jag övertygad om att det verkligen finns starka sociala skäl för riksdagen att bringa denna fråga till regeringen med en anhållan om utredning.

Vad nu i denna kammare anförts och de vittnesbörd, som framkommit om såväl barnavårdsnämndernas som landstingens erfarenheter, gör det begripeligt, att vår medkammare för en stund sedan bifallit yrkandet om en framställning till Kungl. Maj:t om utredning i motionens syfte, d. v. s. biträtt motionen.

När det från så många håll vittnats om vilken betydelse ett användande i socialt syfte av denna metod i större utsträckning än för närvarande skulle ha, kan jag inte underlåta att tycka, att det är en rätt enkel och billig åtgärd, om första kammaren biträder andra kammarens beslut.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Sandén: Herr talman! Endast ett par ord, ty vad jag tänkte säga har redan blivit sagt.

Var och en som sysslat med fattigvård och barnavård vet, vilka sorgliga konsekvenser som ofta följa emedan man saknar möjligheter att ingripa med sterilisering. Jag tror därför att det ur samhällets synpunkt vore särskilt nyttigt, om denna sak ordnades på det sätt motionärerna tänkt sig.

Eftersom statsutskottet förmenat, att det här gäller så obetydliga kostnader, att man inte ansett sig behöva överföra dem på staten, måste det också kunna sägas, att vi inte av statsfinansiella skäl behöva dra oss för att fatta det beslut motionärerna påyrkat.

När nu andra kammaren — utan votering för övrigt — bifallit motionärernas hemställan, tycker jag att det vore ur många synpunkter klokt, om första kammaren fattade samma beslut, så att vi finge denna inom fattigvårdskretsar och inom socialt intresserade kretsar efterlängttade utredning till stånd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

I detta anförande instämde herrar *Lindén*, *Sandberg* och *Sundelin*.

Om statsbidrag till verkställande av sterilisering. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sjödahl* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 98, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

*Om åtgärder
till förmån för
lungsjuka.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 99, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till förmån för lungsjuka.

Statsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom andra kammaren väckta motioner angående åtgärder till förmån för lungsjuka nämligen

dels en motion av herr *S. Jonsson* i Alsen m. fl. (II: 256), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning angående kuratorsverksamhet för de lungsjuka,

dels en motion av herr *S. Jonsson* i Alsen m. fl. (II: 257), vari hemstälts, att riksdagen måtte till stipendier åt lungsjuka anslå ett belopp av 10 000 kronor,

dels ock en motion av herr *E. O. Åkerström* m. fl. (II: 3), vari hemstälts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om avgiftsfri anstaltsvård för lungtuberkulösa.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

- a) att motionen II: 256 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda,
- b) att motionen II: 257 icke måtte av riksdagen bifallas,
- c) att motionen II: 3 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Oscar Olsson*, *Carlström*, *Wiklund*, *Staxäng*, *Lindholm* och *Åkerström*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen II: 3 och alltså hemställa.

- a) att motionen II: 256 — — — åtgärd föranleda,
- b) att motionen II: 257 — — — riksdagen bifallas,
- c) att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 3 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande frågan om avgiftsfri anstaltsvård för lungtuberkulösa.

Om åtgärder till förmån för lungsjuka. (Forts.)

Herr **Carlström**: Herr talman! I anslutning till en vid detta utlåtande fogad reservation, som avser bifall till en motion om åtgärder och utredning i fråga om avgiftsfri anstaltsvård för lungtuberkulösa, skall jag be att få anföra följande.

I skrivelse den 22 januari 1937 till styrelsen för Nationalföreningen mot tuberkulos, avgiven av f. d. generaldirektören i medicinalstyrelsen Nils Hellström och tuberkulosläkaren Gustaf Neander, begärdes att sagda styrelse måtte tillsätta en kommitté med uppdrag att söka utreda frågan om möjligheterna att minska eller undanröja den ogynnsamma inverkan i ekonomiskt avseende, som de tuberkulösa sjukdomarna medföra för de insjuknade och deras familjer.

Inledningsvis framhölls i denna skrivelse bl. a. följande: »Sjukdomen lungtuberkulos har utan tvivel i stort sett en ogynnsammare återverkan på de sjukas ekonomiska situation än någon annan sjukdom. Detta sammanhänger dels därmed, att insjuknandet oftast sker i den yngre levnadsåldern, under studie- och yrkesutbildningstiden, eller under de första åren av en egen verksamhet efter läroårens slut, dels med sjukdomens ofta långvariga förlopp och den nedsättning av arbetsförmågan, som ofta inträtt vid behandlingens slut. Ej sällan tvingar insjuknandet i lungtuberkulos till avbrott i studier och yrkesutbildning eller till upphörande med en påbörjad verksamhet. Efter genomgången behandling, även om resultatet av densamma varit gynnsamt, kan återgång till förut bedriven verksamhet vara förenad med stora vanskligheter. Övergång till annat yrke eller annan verksamhet erbjuder också vanligen stora svårigheter.» — — — »För det övervägande flertalet av dem, som sjuka i lungtuberkulos, är emellertid det ekonomiska läget säkerligen sådant, att sjukdomen, sjukvården och eftervården medföra en påfrestning på ekonomin, som ger anledning till oro och bekymmer.»

Trots tuberkulosens tillbakagång i vårt land under senaste årtionden, kvarstår sjukdomen fortfarande som ett mycket allvarligt hot mot vår folkhälsa. Enligt senaste statistiken över dödsorsakerna i riket, avseende år 1940, uppgick antalet dödsfall i tuberkulos till 4 500, därav i lungsot 3 800 i avrundade tal.

Bland *infektionssjukdomarna* intager tuberkulosen alltjämt en dominerande ställning som dödsorsak. Samtliga dessa sjukdomar vållade vårt land år 1940 omkring 6 000 dödsfall. Av dessa kommo således ej mindre än $\frac{3}{4}$ på tuberkulosen. Denna sjukdom orsakade med andra ord ungefär tre gånger så många dödsfall som alla de andra — varfeber, ros, mässling, scharlakansfeber, difteri, kikhosta, influensa, tyfus, barnförlamning m. fl. — tillsammans.

Redan det stora antalet dödsfall, som tuberkulosen årligen förorsakar, är en högst betänklig sak. Men sjukdomens omfattning framträder i sin rätta belysning först genom antalet sjukdomsfall. Detta är flerdubbelt större än dödsfallens. År 1940 utgjorde de vårdades antal vid landets tuberkulosanstalter ej mindre än 19 625 personer, varav 17 277 vuxna och 2 348 barn. Antalet vårdplatser å sanatorierna utgjorde samtidigt omkring 8 900.

Det är dock inte endast sjukdomens stora spridning som bör tagas i beaktande. Tuberkulosens ödesliga roll som folksjukdom beror på ett par andra förhållanden, nämligen dess åldersfördelning och uppkomsten av invaliditet i de åldrar, som äro av största betydelse för individens förvärvsarbete. Lungtuberkulosen angriper sina offer i blomman av deras ålder. Enligt en av pensionsstyrelsen år 1928 gjord utredning kommo tuberkulösa lungsjukdomar i första rummet på åldersperioderna 20—34 år. Högsta procenttalet — 35,2 procent — kom på åldersgruppen 20—24 år. Som redan anförts, uppgår antalet vuxna personer vid våra tuberkulosanstalter för närvarande till över

Om åtgärder till förmån för lungsjuka. (Forts.)

17 000 årligen, och alla dessa människor äro under vårdtiden oförmögna till produktivt arbete. Men därtill kommer det stora antal av utskrivna patienter, som på grund av sjukdomens efterverkningar fått sin arbetsförmåga nedsatt. Värdet av den sålunda förlorade arbetskraften — man skulle också kunna säga den förlorade arbetsinkomsten — uppgår till minst samma belopp som vården av de sjuka kostar samhället, eller omkring 20 miljoner kronor årligen.

Tuberkulosen skiljer sig från övriga infektionssjukdomar genom sin kroniska långvariga karaktär. Av Nationalföreningens mot tuberkulos utredning framgår, att medelvårdtiden vid sanatorierna utgör omkring 170 dagar per patient, under det att motsvarande tid vid epidemisjukvården i övrigt är endast 32 dagar. På grund av detta förhållande — lungtuberkulosens långvarighet och ovissa utgång — uppkomma mycket svåra ekonomiska och psykiska påfrestningar för den enskilde. Han tvingas ej blott att avstå från sin arbetsinkomst under sjukhusvistelsen och konvalescenstiden, utan även att betala vårdavgifter. Därtill kommer ofta, att den utskrivne patienten ej kan återgå till sin förra levnadsbana eller övergå till det yrke, som han utbildat sig för eller haft för avsikt att välja. Han ställes alltså inför tvånget att utbilda sig för ett annat yrke, och detta förhållande gör sig framför allt gällande i översta Norrland, där de tunga arbetena, såsom jordbruks-, skogs-, gruv- och vägarbeten m. fl. äro dominerande. Visserligen har en del gjorts för att hjälpa de tillfrisknade till rätta genom utbildning till andra, med hänsyn till kroppskrafter och anlag lämpliga yrken, men ännu återstår mycket att göra i vad angår arbetsterapiens utformning i anslutning till tuberkulosvården.

Men ehuru detta problem måste anses såsom det mest väsentliga, kan de tuberkulosas hårda lott mildras på ett annat sätt. I den reservation, som avgivits till statsutskottets utlåtande i förevarande punkt, hemställes om riksdagens bifall till motionen nr 3 i andra kammaren, avgiven av herr Åkerström m. fl. Motionärerna ha hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om avgiftsfri anstaltsvård för lungtuberkulösa.

Statsutskottets yttrande om motionen är av följande lydelse: »I motionen II:3 föreslås utredning av frågan om avgiftsfri anstaltsvård för lungtuberkulösa. Ehuru vårdavgiften å ifrågavarande anstalter icke är högre än en krona 50 öre per dag vill utskottet icke förneka, att denna fråga förtjänar överbäggande. Sålunda kan den förhållandevis långa vårdtiden i och för sig anses tala för att vårdavgiften ytterligare bör begränsas eller helt bortfalla. Vidare kan sjukdomens smittsamhet åberopas som skäl för att densamma i här berörda hänseende bör likställas med de epidemiska sjukdomarna. Emellertid är ett av Svenska nationalföreningen mot tuberkulos år 1939 framlagt förslag i ämnet beroende av Kungl. Maj:ts prövning. Utskottet, som velat erinra härom, har icke ansett sig böra under nuvarande förhållanden tillstyrka framställning från riksdagens sida i det i motionen angivna syftet.»

Jag vill i detta sammanhang nämna, att den av Nationalföreningen mot tuberkulos år 1939 gjorda utredningen visserligen omfattar även den detalj, varom utredning nu begäres, men dock är så ofullständig, att den inte gärna kan läggas till grund för ett Kungl. Maj:ts förslag i frågan. Vidare grundar sig nationalföreningens undersökning i huvudsak på förhållanden år 1935. Det material, som ligger till grund för denna utredning, är sålunda numera nio år gammalt, och förhållandena ha ju ändrats sedan dess. Dessutom torde den av nationalföreningen gjorda utredningen, som, enligt vad statsutskottet säger, ligger hos Kungl. Maj:t, inte på samma sätt som en begäran från riksdagen om utredning föranleda Kungl. Maj:t att taga upp frågan.

Om åtgärder till förmån för lungsjuka. (Forts.)

Därför ha reservanterna ansett, att riksdagen bör gå motionärerna till mötes och fatta beslut i enlighet med deras yrkande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen, som innebär bifall till motionen II: 3.

I herr Carlströms yttrande instämde herrar *Sandegård, Svedberg, Näslund, Sven Hansson, Hage, Linderot, Gabrielsson, Olofsson, Sundelin, Näsström, Wiklund* och *Ström*.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Enligt vad utskottet inhämtat ligger detta ärende liksom övriga i utskottets utlåtande behandlade frågor redan under utredning. Herr Carlström, som ju själv är medlem av statsutskottets tredje avdelning och där haft tillfälle att framföra sina synpunkter, har inte kunnat övertyga utskottet om nödvändigheten av att riksdagen på detta stadium gör någon framställning i fråga om avgiftsfri anstaltsvård åt de lungsjuka, eftersom denna fråga redan tagits upp av Svenska nationalföreningen mot tuberkulos och därigenom kommit under Kungl. Maj:ts prövning. På samma sätt förhåller det sig med de i de båda andra motionerna berörda frågorna. Den på hösten 1943 tillsatta kommittén för de partiellt arbetsföra har upptagit frågan om kuratorsverksamhet och torde komma att behandla denna sak i sitt utlåtande. Även frågan om stipendier åt de lungsjuka för studier i utbildningssyfte har befunnits tillhöra de spörsmål, som nämnda kommitté har att taga ställning till.

Det är gammal riksdagskutym, att man inte begär utredning i frågor, som redan äro under utredning eller äro beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Det är med anledning härav, som utskottet inte ansett skäl föreligga att nu tillstyrka motionerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olsson, Oscar**: Min vördnad och respekt för statsutskottets ärade ordförande medför, att det är med någon tvekan jag konstaterar, att hans resonemang inte håller. Det är visserligen sant, att riksdagen inte gärna skriver till Kungl. Maj:t om en sak, som redan ligger under Kungl. Maj:ts prövning. Här är det emellertid så, att statsutskottet med ordföranden i spetsen förklarat, att den motion, till vilken reservationen yrkar bifall, är så välmotiverad, att statsutskottet i grund och botten ställer sig på motionens ståndpunkt. Man tycker då, att rena etikettsskäl inte borde ha hindrat statsutskottet att lägga sin tungt vägande röst till förmån för de av Svenska nationalföreningen mot tuberkulos år 1939 framlagda förslaget. Jag tror visst, att det finns tyngd även hos Svenska nationalföreningen mot tuberkulos och att denna tyngd fanns redan år 1939. Men när Kungl. Maj:t i fråga om denna folksjukdom inte vidtagit några åtgärder under dessa år, anser jag, att det varit berättigat, att statsutskottets uttalande gått ut på, inte att utskottet, tycker som nationalföreningen eller något liknande, utan att utskottet eftersom utskottet tycker på det sättet, tillstyrker bifall till motionen. Andra kammaren har också, enligt vad jag nyss fått meddelande om, med stor majoritet kastat etikettshänsynen över bord och bifallit motionen.

Det är visserligen sant, att denna folksjukdom i viss mån är ett norrlandsproblem, men vi sågo, att det i andra kammaren visst inte bara var norrlänningarna utan även andra, som tyckte att det borde göras något ordentligt från riksdagens sida i saken.

Jag tror alltså, herr talman, att det inte skulle vara så värst rekomen-

Om åtgärder till förmån för lungsjuka. (Forts.)

derande för kammaren, om kammaren fällde det beslut, som andra kammaren, vilken nu först tagit ställning till frågan, inbjudit till. Detta är ju i full överensstämmelse med statsutskottets uttalande, ehuru statsutskottet, såsom jag sade, av rena etikettshänsyn vägrat att tillstyrka motionen.

Då sålunda de sakliga skälen tala för motionen och då andra kammaren funnit, att de sakliga skälen måste vara de bestämmande — de sakskäl, som framlagts i motionen och nu framförts av herr Carlström — ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Sten: Herr talman: Det har framgått av de redan hållna anförandena, att motionärerna och utskottet äro eniga om den uppfattning, som stöder sig på medicinalstyrelsens auktoritet och som går ut på, att tuberkulosen i väsentliga avseenden bör jämföras med de epidemiska sjukdomarna och att detta bör taga sig uttryck bland annat i att kostnadsfri sjukhusvård beredes de av sjukdomen drabbade. Det framgår även av motionen, att detta är synnerligen välmotiverat, eftersom medelvårdtiden i fråga om tuberkulos under exempelvis år 1935 utgjorde 170 dagar, under det att motsvarande tid på epidemisjukhusen var 32 dagar. Den i motionen framförda ståndpunkten är sålunda sakligt väl grundad.

Jag skall givetvis inte lägga mig i det meningsutbyte angående etikettsfrågan, som förts mellan statsutskottets ordförande och reservanternas talesman. Men när någon officiell utredning inte tidigare företagits och då riksdagen inte heller tidigare skrivit i frågan, kan det väl inte vara ogrundat att förfara så, som motionärerna och reservanterna föreslagit. Det är naturligtvis formellt riktigt att uttrycka sig som statsutskottet gjort, men man kan ifrågasätta, huruvida det är sakligt riktigt att säga, att en fråga är beroende på Kungl. Maj:ts prövning endast därför att en enskild sammanlutning skickat in en skrift i ärendet.

Det förefaller sålunda, som om det inte finns något formellt hinder mot att ansluta sig till motionärernas och reservanternas linje, vilken överensstämmer med det av andra kammaren redan fattade beslutet, och en sådan ståndpunkt synes stå i god saklig överensstämmelse med frågans egentliga läge.

Jag ber därför att få hemställa om bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Olsson, Oscar, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 99, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Om åtgärder till förmån för lungsjuka. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av vissa vattenfallsandelar i Indalsälven och Faxälven m. m.;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för telegrafverkets räkning av riksbankens fastighet i Vänersborg;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av tomt i Sala;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m.;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vissa äldre reservationsanslag; samt

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kristillägg för budgetåret 1944/45.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets memorial nr 27, med föranledande av första kammarens återremiss av utskottets betänkande nr 18 i anledning av väckta motioner om revision av familjebeskattningen, m. m.

*Om revision
av familje-
beskattningen
m. m.*

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna nr 130 i första kammaren av herr *Wahlund* m. fl. och nr 205 i andra kammaren av herr *Svensson* i Grönvik m. fl., vari hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förnyad utredning av den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten för fysiska personer, vilken utredning främst skulle hava till ändamål att praktiskt utforma ett system med efter försörjningskostnaderna anpassade direkta skatteavdrag, vilket i de lägre, skattefria inkomstklasserna skulle övergå i ett system med barnbidrag, avseende att i de lägsta inkomstklasserna lätta barnfamiljernas försörjningsbörda;

2) motionen nr 52 i andra kammaren av herr *Brandt* m. fl., vari föreslås, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsamt utredning angående en jämnare fördelning av barnförsörjningsbördan mellan landets medborgare genom införandet av ett system med direkta barnbidrag; samt

3) motionen nr 387 i andra kammaren av herrarna *Lundell* och *Eriksson* i Frågsta, vari hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utarbetande och framläggande för riksdagen av förslag om sådan ändring av beskattningen av äkta makar, att denna ej ökades till följd av äkten- skapets ingående.

I sitt betänkande nr 18 hade utskottet hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 130 och II: 205, i vad desamma avsågo frågan om införande av ett system med efter försörjningskostnaderna anpassade direkta skatteavdrag, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Om revision av familjebeskattningen m. m. (Forts.)

2) att motionen II: 52 angående införande av direkta barnbidrag till åstadskommande av jämnare fördelning av barnförsörjningsbördan icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3) att de likalydande motionerna I: 130 och II: 205, i vad desamma avsåge frågan om skatteskalor vid den statliga beskattningen samt om skattelindring för föräldrar, vilka tidigare uppfostrat barn, ävensom skattelindring vid försörjningsbörda för föräldrar och studerande ungdom, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

4) att de likalydande motionerna I: 130 och II: 205, i vad desamma avsåge frågan om sambeskattning av äkta makar, samt motionen II: 387 i samma ämne icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid betänkandet hade fogats nedannämnda reservationer, nämligen:

I) av friherre *De Geer* och herr *Jonsson* i Skedsbygd, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa.

1) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 130 och II: 205, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om förnyad utredning av den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten för fysiska personer, vilken utredning främst skulle hava till ändamål att praktiskt utforma ett system med efter försörjningskostnaderna anpassade direkta skatteavdrag, vilket i de lägre skattefria inkomstklasserna skulle övergå i ett system med barnbidrag, avseende att i de lägsta inkomstklasserna lätta barnfamiljernas försörjningsbörda; samt

2) att motionen II: 52 angående införande av direkta barnbidrag till åstadskommande av jämnare fördelning av barnförsörjningsbördan och motionen II: 387 angående ändring av gällande bestämmelser om beskattning av äkta makar måtte anses besvarade genom vad utskottet under 1) anfört och hemställt; samt

II) av herrar *Velander*, *Björkman* och *Lundell*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen nr 387 i andra kammaren.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade första kammaren visat betänkandet åter till utskottet, under det att andra kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, att kammaren, med strykande av motiveringen i motionen II: 52, bifallit den i samma motion gjorda hemställan.

Med anledning av vad sålunda förekommit hade utskottet i det nu föreliggande memorialet hemställt, att första kammaren måtte fatta beslut rörande utskottets betänkande nr 18.

Till följd härav föredrogs nu ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 18.

Herr Bärq, Johan: Herr talman! Vid kammarens överläggningar rörande bevillningsutskottets betänkande nr 18, vilka ledde till att betänkandet återremitterades till utskottet, framgick det, att kammaren var missbelåten med att något positivt förslag inte framlagts av utskottet. Sedermera har andra kammaren fattat beslut i frågan. Inte heller denna kammare följde utskottet, utan formade ett särskilt beslut.

Utskottet hade i sitt betänkande nr 18 hemställt om avslag å samtliga i betänkandet behandlade motioner rörande revision av familjebeskattningen. Andra kammaren biföll utskottets förslag med den ändringen, att kammaren, med strykande av motiveringen i motionen II: 52, biföll den i samma motion gjorda hemställan. Om nu första kammaren biträder andra kammarens beslut, kommer man fram till vad första kammaren tydligen syftade till, nämligen ett positivt beslut i frågan. Jag kommer därför, herr talman, att beträffande bevillnings-

Om revision av familjebeskattningen m. m. (Forts.)

utskottets betänkande nr 18 hemställa, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan med den ändring däri, att kammaren, med strykande av motiveringen i motionen II: 52, bifaller den i samma motion gjorda hemställan. Om detta yrkande bifalles, blir det ett positivt beslut, eljest icke.

Enligt protokollsutdrag från andra kammaren biföll kammaren, såsom jag sade, utskottets hemställan endast med den ändringen, att motionen II: 52 bifölls med strykande av motiveringen. Däremot företog andra kammaren inte någon ändring i utskottets motivering, vilken även i fråga om motionen II: 52 gick ut på avslag. Detta har tydligen berott på ett förbiseende. Då första kammaren nu fått uppmärksamheten fäst på denna sak, kan den väl näppeligen förfara på samma sätt. Jag kommer därför att hemställa, att den del av utskottets motivering, som gick ut på avslag, d. v. s. sjunde och åttonde styckena i motiveringen, s. 12 i det tryckta betänkandet, av vilka det första börjar med orden »De i» och det andra slutar med orden »angivet hänseende», måtte utgå.

Det står klart för mig, att ett bifall till mitt yrkande, vilket alltså kommer att medföra att ett positivt beslut fattas, inte innebär en så särskilt betydande framstöt i det av motionärerna åsyftade hänseendet. Den av herr Brandt m. fl. väckta motionen, II: 52, hade i sin kläm ett förslag om införande av direkta barnbidrag för åstadkommande av en jämnare fördelning av barnförsörjningsbördan. Denna fråga är ju redan under utredning, och ett beslut i enlighet med det av andra kammaren fattade kan alltså, såvitt jag förstår, inte betyda mycket mer än ett understrykande av önskvärdheten av att den pågående utredningen fortsättes och fullföljes. Även om ett sådant beslut inte gör något gott, har det sålunda i varje fall inte något ont med sig. Men när nu andra kammaren fattat detta beslut och då första kammaren velat ha ett positivt förslag framlagt, är detta det enda sättet att gå första kammarens önskan till mötes.

Herr talman! Jag ber alltså att få hemställa, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan med den ändring däri, att kammaren, med strykande av motiveringen i motionen II: 52, bifaller den i samma motion gjorda hemställan. Vad angår motiveringen i betänkandet hemställes, att sjunde och åttonde styckena i utskottets yttrande, d. v. s. de två stycken å s. 12 i det tryckta betänkandet, av vilka det första börjar med orden »De i» och det andra slutar med orden »angivet hänseende», måtte utgå.

Herr Wahlund: Herr talman! Jag måste säga, att jag för min del blev en smula förvånad över andra kammarens beslut, även om jag i och för sig var tillfredsställd med den demonstration, som låg i detta beslut. Det är rätt märkligt, att mina tankar kommo att röra sig i samma spår som för herr Lövgren, den ärade förslagsställaren till andrakammarbeslutet. Herr Lövgren framhöll i andra kammaren — s. 126 i protokollet för den 22 mars — att det väl är onödigt att begära en utredning om saken, när den redan är under utredning och utredningsinstitutet är så klart inställt på att komma fram till ett positivt beslut. Han tillade, att när frågan ändå är under arbete och man vet, att regeringen inom en tämligen snar framtid måste taga ställning till de resultat som 1941 års befolkningsutredning kommer till och därmed får hela frågan under omprövning, är det ganska onödigt att riksdagen nu skriver till Kungl. Maj:t i frågan. Jag kan även hänvisa till åtskilliga av talarna i denna kammare, exempelvis herr Sjödahl. Herr Sjödahl sade, att utskottet hade sig bekant, att befolkningsutredningen arbetade på ett förslag till barnbidrag, vilket man kunde vänta under vårens lopp, och att det inte vore brukligt att riksdagen under sådana förhållanden skrev till Kungl. Maj:t.

Andra kammaren har nu trots allt demonstrationsvis fattat sitt beslut. I

Om revision av familjebeskattningen m. m. (Forts.)

motsats till herr Bärge tycker jag nog, att det innebär en rätt kraftig demonstration. Här beslutar andra kammaren, att en utredning skall komma till stånd, när kammaren vet, inte bara att en utredning pågår, utan också att utredningen inom den närmaste tiden blir färdig. Detta är en demonstration, som är kraftigare än vad motionärerna någonsin vågade hoppas på, när motionerna skrevos. Jag utgår från, att andra kammarens ståndpunktstagande motiverades av sakskalet, av omtanke för de inkomstfattiga barnfamiljerna och inte av andra omständigheter. Jag vill gärna tro det.

Nu uppkommer frågan, om första kammaren, såsom herr Bärge föreslagit, skall slå in på samma väg som andra kammaren redan beträtt. Jag får säga, att det av herr Bärge framlagda förslaget är åtskilligt mera smakligt än andra kammarens beslut. Jag skulle också biträda herr Bärge's förslag, om jag visste, att jag på det sättet skulle vinna något konkret positivt. Men det vet jag, att jag inte gör, eftersom jag vet, att befolkningsutredningen ändå kommer med sitt förslag. Det är därför, herr talman, som jag fortfarande står kvar på reservationens ståndpunkt.

Jag skulle dock, herr talman, vilja göra en ändring i reservationen. Jag skulle vilja föreslå, att de båda sista styckena i reservationens motivering utgå. alltså de stycken, som börja med orden »Vad angår» och »Vad slutligen». Det är dessa stycken, som det varit diskussion om i kammaren. Jag medger, att jag gör denna ändring endast i enighetens intresse; den innebär inte någon reträtt från min sida i sakfrågan.

Jag vet mycket väl, att det av mig nu framlagda förslaget i alla fall kan stöta på motstånd. Jag skall inte ingå på någon närmare sakdebatt men vill dock påpeka ett par ting. För det första talar reservationen inte om någon sammanknytning mellan ett barnbidragssystem och ett system med skatteavdrag. För det andra vill jag framhålla, att jag har den uppfattningen, att skatteavdragen skola vara avpassade efter försörjningskostnaderna. Jag vet, att herrar Bärge och Sjö Dahl inte vilja gå med på detta, men på denna punkt måste jag vidhålla min mening. Jag understryker att reservationens formulering är vid och vill även framhålla, att det för mig står självklart, att skatteavdragen — d. v. s. skatten, eftersom ortsavdragen förutsättas vara borta — böra avpassas efter försörjningskostnaden. Det är för mig självklart, att en barnfamilj skall ha mindre skatt än en barnlös familj i samma inkomstklass. Detta inte av befolkningspolitiska skäl, utan helt enkelt därför att den barnlösa familjen har mera skattekraft än den barnrika. Det är alltså här, det vill jag betona, fråga om en gradering inom ett inkomstskikt; det gäller inte förhållandet mellan olika inkomstskikt. Det har framhållits av socialdemokratiska talare i andra kammaren, att man, om man vill draga åt skatteskraven hårdare i de högre inkomstskikten, inte bör gå över familjebeskattningen, utan att det finns andra vägar att gå. Man kan skärpa progressiviteten, d. v. s. höja skatteprocenten i de högre inkomstklasserna.

Ja, herr talman, jag skulle inte alls bli missbelåten, om kammaren för sin del följde herr Bärge's förslag. Dessa skattefrågor äro icke det väsentliga i detta stora sammanhang. Visst kunna vi behålla vårt otillfredsställande skattesystem några år, blott något göres för de inkomstfattiga barnfamiljerna. Man bör inte avspisa dessa barnfamiljer med behovsprövad fattighjälp, utan man bör införa ett system med barnbidrag såsom en rättvis och självklar ersättning till dessa fattiga barnfamiljer för att de genom att uppfostra barn utföra en nödvändig samhällelig gärning.

Såsom frågan nu ligger till, nödgas jag i alla fall, herr talman, yrka bifall till den av friherre De Geer och herr Jonsson i Skedsbygd avgivna reservationen med den av mig förut angivna ändringen.

Om revision av familjebeskattningen m. m. (Forts.)

Herr Sjö Dahl: Herr talman! Jag skulle i anledning av herr Wahlunds yttrande vilja slå fast en sak.

När familjebeskattningen diskuterades i kammaren för någon tid sedan, gällde det från herr Wahlunds sida att särskilt tala för de fattiga barnfamiljerna. Nu har herr Bärge inför kammaren lagt fram ett förslag — samma förslag som andra kammaren har antagit — som inriktar sig just på stöd åt de fattiga barnfamiljerna. Vad gör herr Wahlund i detta läge? För att trygga högre barnbidrag åt de mera bemedlade familjerna vidhåller han sin reservation. Det visar tydligt, vart herr Wahlund syftar.

Det skattesystem vi för närvarande ha hjälper icke de verkligt fattiga barnfamiljerna. Riksdagen bör därför nu peka på att för deras skull en ändring i detta avseende bör göras så snabbt som möjligt och så effektivt som möjligt. När ett förslag föreligger på denna avgörande punkt, anser sig herr Wahlund inte kunna oreserverat biträda förslaget.

Jag ber att få ansluta mig till herr Bärge yrkande.

Herr Wahlund: Herr talman! Fastän jag vet, att det är hopplöst att diskutera denna sak med herr Sjö Dahl, vill jag påpeka, att det inte är sant, såsom han säger, att jag vill slå vakt om de högre inkomstskiktens barnfamiljer. Det framgår tydligt av mitt förra anförande.

Jag vill påminna om vad jag sade nyss. Spörsmålet om skattedifferentieringen i de högre inkomstskikten är en fråga för sig. Där gäller det en intressekonflikt mellan barnlösa familjer och barnfamiljer i samma inkomstskikt, och denna fråga har ingenting att göra med intressemotsättningarna mellan högre och lägre inkomsttagare.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den modifierade reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på bevillningsutskottets nu förevarande betänkande nr 18, yrkats

1:o), av herr Bärge, *Johan*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring däri, att kammaren, med strykande av motiveringen i motionen II: 52, bifölle den i samma motion gjorda hemställan, ävensom besluta, att sjunde och åttonde styckena i utskottets yttrande, d. v. s. de två styckena å s. 12 i det tryckta betänkandet, av vilka det första började med orden »De i» och det andra slutade med orden »angivet hänseende», skulle utgå; samt

2:o), av herr Wahlund, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av friherre De Geer och herr Jonsson i Skedsbygd vid betänkandet avgivna reservationen, dock med den ändring i motiveringen, att de två sista styckena, av vilka det första började med orden »Vad angår» och det andra slutade med orden »vara nödvändig», utelämnades.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkanden; och förklarade herr talmannen sig finna propositionen på bifall till herr Johan Bärge yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Herr Wahlund begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller herr Johan Bärge yrkande i anledning av bevillningsutskottets betänkande nr 18, röstar

Ja;

Om revision av familjebeskattningen m. m. (Forts.)
 Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Wahlunds under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 28, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. alkoholhalten hos maldrycker av andra klassen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning av väckta motioner om sänkning av extrakthalten hos maldrycker av andra klassen.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 202 i första kammaren av herr *Ohlin* m. fl. och nr 295 i andra kammaren av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen snarast möjligt framlägga förslag om en sådan ändring av bestämmelserna angående tillverkning av maldrycker, att den angivna övre gränsen för extrakthalten hos maldrycker av andra klassen sänktes, så att den motsvarade en alkoholhalt av högst 2,5 viktprocent.

Utskottet hade i det nu förevarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 202 av herr *Ohlin* m. fl. och II: 295 av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl. om sänkning av extrakthalten hos maldrycker av andra klassen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Lindblom* och *Sandberg*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen snarast möjligt framlägga förslag om en sådan ändring av bestämmelserna angående tillverkning av maldrycker av andra klassen, att den högsta medgivna alkoholhalten bleve 2,5 viktprocent.

Herr **Lindblom**: Herr talman! Till utskottsutlåtandet är fogad en reservation av herr *Sandberg* och mig, vari yrkas bifall till motionernas syfte. Vår hemställan grundar sig på de erfarenheter, som man har vunnit under den nuvarande kristiden. Den s. k. snabbutredningen har gjort en undersökning i 30 stadssamhällen av berusningsorsakerna enligt de anhållnas uppgifter. Denna undersökning har visat, att pilsnernas roll som berusningsorsak har minskats från 10 till 4 procent. Vi reser vanter mena, att detta resultat är så betydande, att det skulle vara av värde att även i fortsättningen kunna få pröva denna väg och se, i vad mån pilsnernas roll som berusningsmedel ytterligare skulle komma att minskas. Jag medger gärna, att frågan är svår att bedöma, bland annat därför att man inte har tillräckligt material och därför att den tid, under vilken man har haft tillfälle att pröva den nuvarande lägre

Ang. alkoholhalten hos maltdrycker av andra klassen. (Forts.)

alkoholhalten i pilsner, varit alltför kort. Men om man behåller samma alkoholhalt en längre tid, är det möjligt, att man får klarare belägg för hur detta kommer att verka.

Nuvarande läge är ganska intressant ur olika synpunkter. Pilsnernas alkoholhalt har diskuterats under många år, vi skulle kunna säga under årtionden, och man har haft att kryssa mellan Scylla och Charybdis, mellan starkölet och pilsner med en lägre alkoholhalt. Man har därvid kommit fram till en medelkvalitet, som inte skulle vara så alkoholstark, att den kunde göra nämnvärd skada, men tillräckligt stark för att motverka kravet på införande av starkölet.

Jag behöver här inte taga upp kammarens tid med att redogöra för hur man kommit fram till den nuvarande alkoholhalten — det känna säkert alla till. Kristiden har omkullkastat hela diskussionen, och alkoholhalten har kommit att med ens sänkas ned till cirka 2 procent. Att man skulle komma så lågt, kunde man väl knappast drömma vid den diskussion, som fördes i denna fråga 1923 och 1936 och vid andra tillfällen.

Emellertid visar den tidigare nämnda utredningen, att den låga alkoholhalten i maltdrycker av andra klassen, således pilsnerdricka, inte har medfört några mera framträdande olägenheter. Det har visserligen sagts från olika håll, att pilsnern är dålig. Men jag vet inte, om man skall fästa alltför stort avseende härvid, ty jag förmodar, att det huvudsakligen är de personer, som använda pilsnern i berusningssyfte, som anse den vara dålig, och de tycka nog, att den är dålig även med 3,2 viktprocent alkohol. Hur man än gör, komma de väl att klaga på den.

Reservanterna ha velat pröva nuvarande alkoholhalt under en längre tid. Utskottet har emellertid inte ansett det vara lämpligt att gå på denna linje. Utskottets skäl för avstyrkande kunna sammanfattas i tre punkter: för det första frågan om starkölet, för det andra frågan om den begärda utredningen och för det tredje skattefrågan. Vad utskottet har anfört verkar inte övertygande på mig.

Den diskussion, som tidigare har pågått angående starkölet, och det förslag, som år 1936 framlades av maltdryckskommittén, att öka pilsnernas alkoholhalt till 3,4 procent för att på det sättet kunna undvika att behöva återinföra starkölet, har inte lett till något resultat från Kungl. Maj:ts sida, utan fortfarande gäller en övre gräns av 3,2 viktprocent. Alkoholhalten nådde för övrigt inte ända upp till denna gräns, utan höll sig omkring 3,0 procent, liksom den nu håller sig omkring 2,0 å 2,1 procent. På grund av sitt förslag om höjning av alkoholhalten i pilsnern ansåg sig maltdryckskommittén inte behöva förordna återinförande av starkölet. Nu hyser utskottet den uppfattningen, att om man sänkte alkoholhalten till föreslagna 2,5 procent, så skulle kravet på frigivande av starkölet bli så kraftigt, att man inte skulle kunna motsätta sig detsamma.

Detta resonemang är något underligt. Den av maltdryckskommittén år 1936 förordade 3,4-procentsgränsen infördes aldrig. Sedan medförde kristiden en sänkning av alkoholhalten till 2,1 procent, och om jag inte är fel underrättad, är kravet på starkölets frigivande mindre nu än det var vid den tidpunkt, då kommitténs förslag om 3,4 viktprocent lades fram och diskuterades. Jag är därför inte övertygad om att det, även om pilsnernas alkoholhalt fastställdes till högst 2,5 viktprocent, nu skulle vara omöjligt att motsätta sig kravet på starkölets införande.

Vad sedan gäller önskemålet om en rationellare organisation av tillverkningen och distributionen, kan jag inte förstå, varför det, såsom socialstyrelsen framhåller, skulle vara svårare att vinna gehör för en framställning här-

Ang. alkoholhalten hos maltdrycker av andra klassen. (Forts.)

om, därest man nu försöksvis begränsade alkoholhalten till 2,5 procent. När utskottet nu hänvisar till den av 1943 års riksdag begärda utredningen angående den svenska nykterhetslagstiftningens framtida innehåll och utformning, tycker jag, att det skulle vara värdefullt för denna utredning — såvitt jag vet äro utredningsmännen ännu inte tillsatta — om man hade en längre tids erfarenhet av verkningarna av den lägre alkoholhalten i pilsnerdrinka. Då hade utredningsmännen möjlighet att bättre bedöma, huruvida det vore önskvärt med en omläggning av försäljningsorganisationen och efter vilka linjer denna i så fall skulle göras. Det är väl inte alldeles säkert, att det framgent kommer att vara ordnat på samma sätt som nu i denna fråga. Man kan ju också tänka sig, att utvecklingen går i den riktningen, att det bli onödigt att behålla den nuvarande omständliga kontrollen av pilsnerförsäljningen. Den genomgripande omgestaltung av tillverkningen och distributionen, som socialstyrelsen talar om, torde inte behöva påverkas i ogynnsam riktning av att förslaget om sänkning av alkoholhalten genomföres.

Vad slutligen skatten beträffar, har utskottet erinrat om det anmärkningsvärda förhållandet, att maltdrycker av andra klassen med en alkoholhalt av högst 2,5 viktprocent skulle beläggas med skatt efter 30 öre för liter, medan däremot maltdrycker av första klassen med en högsta alkoholhalt, som är endast 0,7 viktprocent lägre, skulle vara helt skattefria. Jag medger villigt, att detta är en oformlighet, men jag ifrågasätter, om inte denna sak är av underordnad betydelse i detta sammanhang. Pilsnerdrinkats användning som berusningsmedel har under årens lopp haft så allvarliga följder, att jag tror, att man i detta fall får ställa skattefrågan i andra rummet. Livet är förmer än skatten, och hemmens lycka förmer än en viss disproportion i skattehänseende, som ju kan rättas till, om erfarenheterna av en lägre alkoholhalt i pilsnern fortfarande skulle visa sig gynnsamma.

Herr talman, det kommer säkerligen att sägas efter mitt inlägg, att jag ser på frågan alltför enkelt. Det är möjligt, att jag gör det, men jag har velat betrakta den utifrån den synpunkten, att man bör tillvarata de erfarenheter, som man har vunnit under kristiden, och försöka nyttiggöra dem för att lösa detta invecklade problem.

Jag ber således, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr Bärge, Johan: Herr talman! Jag hade väntat, att även herr Oscar Olsson skulle komma före mig i debatten, så att jag sluppit begära ordet mer än en gång, men denna förhoppning sveks.

Herr Lindblom yttrade i sitt anförande, att det säkert komme att anmärkas mot honom, att han toge alltför enkelt på dessa saker, och han tillade för säkerhets skull, att det kunde hända, att så även var förhållandet. Jag uppskattar detta sista erkännande. Om herr Lindblom velat tränga djupare in i ämnet, hade han nog funnit ytterligare skäl för den tvekan i fråga om sitt ställningstagande till detta förslag, som jag tycker, att hans yttrande andades. Jag vill här ha utsagt, att jag delar herr Lindbloms och hans likatänkandes uppfattning, att hemmens lycka är förmer än skatten. Som ett bidrag till hemmens lycka har jag alltid betraktat nykterhetssträvandena, och i den mån lagstiftningen har kunnat stödja dessa strävanden på ett klokt sätt, har jag velat vara med och bidra därtill. Men just med hänsyn till den viktiga uppgift, som nykterhetsrörelsen har att fylla i vårt samhällsliv, är jag rädd för att man betraktar som denna rörelses och dess företrädares uppgift att genomföra vilken lagstiftning som helst, även om den blott till synes skulle främja ett nyktert liv.

Ang. alkoholhalten hos maltdrycker av andra klassen. (Forts.)

Jag vet, att jag själv under årens lopp bidragit till att utforma en lagstiftning, mot vilken rätt grava anmärkningar kunna riktas och som lett till överdgifter, som det stora flertalet människor aldrig förstått. Jag tror inte heller, att resultatet har varit av den art, att man kan rosa lagstiftningen.

Som jag ser saken, innebär det nu föreliggande förslaget endast till synes något ytterst värdefullt, och jag fruktar, att det i sig bär fröet till att nykterhetsfolket kommer att i fråga om sin inställning till lagstiftningen inför den stora allmänheten framstå på ett sätt, som icke kommer att utfalla till förmån för den rörelse, som både herr Lindblom och jag känna varmt för. Jag har med dessa ord velat söka förtaga herr Lindbloms intryck, som jag hoppas att han i sitt hjärta inte känner som riktigt, att jag inte skulle ha sinne för vad som verkligen befrämjar ett nyktert liv.

Sakförhållandet är ju det, att ett bifall till denna motion skulle innebära att mellan vårt vanliga svagdricka och pilsnerdrickat skulle vara en skillnad i alkoholhalt av endast 0,7 procent, och vi måste ju säga att det skulle vara ganska orimligt att upprätthålla hela vår pilsnerdrickslagstiftning på denna småa marginal av endast 0,7 procent. Det skulle inte förstås av människorna, och vi behöva ha förståelse för vad vi göra. Likaså tycker jag att det inte är försvarbart, när man bygger maltdrycksskatten på denna obetydliga skillnad.

Rörande kravet på ett införande av starkölet vill jag säga, att jag tror knappast, att herr Lindblom själv ger sitt resonemang därvidlag något vitsord, då han stöder det på det förhållandet att det inte under den tid vi nu ha haft denna svaga pilsner har rests något krav på att få starköl. Ingen förnuftig människa kan väl komma på den idén, att vi, just när man lyckats få ned malthalten i detta dricka, skola yrka på införandet av en starkare dryck under samma tid. Under kriget ha vi fått underkasta oss åtskilligt, och de, som älska pilsner, betrakta det förhållandet att de inte få starköl som en underkastelse, som de, tycker jag, klokt nog ha tålt med jämnmod, men jag har ingalunda trott, att denna underkastelse bottnar i en övertygelse om det önskvärda i den nuvarande ordningen, utan i den uppfattningen att det är någonting, som man får genomlida liksom så mycket annat nu för tiden. Och säkerligen komma en gång de krafter att utlösas, vilka jag för min del under många år har kämpat emot genom att söka förhindra ett införande av en ännu starkare maltdryck än den nuvarande pilsnern.

Man kan naturligtvis säga som herr Lindblom, att man genom en sådan åtgärd snarare skulle underlätta än förhindra en rationalisering av pilsnerhanteringen, men jag tycker att det är orimligt att tänka sig att man skulle, med den skillnad i alkoholhalt som här föreligger, överhuvud taget behöva räkna med någon rationalisering. Snarare, herr Lindblom, lutar jag åt den uppfattningen, att om man hade alkoholgränsen satt till låt oss säga 2,5 eller 2,2 procent, såsom även har föreslagits, skulle man, om man ville, kunna slopa hela denna lagstiftning. Men om man frågade människorna ute i nykterhetsvärlden, om de ville flytta alkoholgränsen till det procenttal, under vilket de räkna de alkoholsvaga dryckerna, är jag säker på att både herr Lindblom och jag skulle komma att gå bet på att övertyga dem om det lämpliga däri. Att ställa till en strid på den linjen, anser jag denna fråga inte vara värd.

Såsom läget nu är tror jag, att det är klokt att man följer utskottet. En utredning har ju ställts i utsikt och ett kommittéförslag ligger på Konungens bord. En omprövning beträffande den i detta kommittébetänkande föreslagna rationaliseringen skall väl ske om icke förr så i samband med den utredning, som jag hoppas att Kungl. Maj:t snarligen sätter i gång, och då förefaller det mig som om detta ärende om sänkning av extrakthalten hos maltdrycker av andra klassen inte är av så brådskande natur att så drastiska åtgärder behöva

Ang. alkoholhalten hos maltdrycker av andra klassen. (Forts.)
vidtagas som ett beslut i enlighet med motionen och herr Lindbloms yrkande här dock skulle innebära.

Herr talman! På grund av dessa skäl yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag kan nog i detta ärende inte komma till någon annan slutsats än att jag inte kan opponera mig emot ett beslut i linje med bevillningsutskottets förslag. Men detta hindrar inte, att det nog finns åtskilliga synpunkter att lägga till dem, som bevillningsutskottets ärade ordförande här anförde.

Jag är något förbluffad, sanningen att säga, över reservationen, även om den på ett par punkter är ganska starkt motiverad. Bland de punkter, på vilka reservationen går fram med starka sakskäl, märkes först hänvisningen till att den undersökning, som är gjord i 30 stadssamhällen, visar, att under denna tid, då alkoholstyrkan hos pilsnern varit 2 å 2,5, ja, i vissa fall under 2 procent, pilsnerns roll som berusningsorsak har minskats från 10 till 4 procent. Inte heller bevillningsutskottets ordförande kunde ju förneka att detta är ett synnerligen starkt skäl för att försöka åstadkomma en ordning i den riktning, som motionen har anvisat. Felet, sett från min synpunkt, är bara det, att motionen inte har gått tillräckligt långt. Och den diskussion, som har förts rörande pilsnereländet och som även pilsnerns varmaste anhängare ha nödgats erkänna vara synnerligen berättigad, har visat — bland annat står medicinalstyrelsens chef på den ståndpunkten — att alkoholismen här i landet i stor utsträckning beror på vad man från nykterhetshåll har kallat för pilsnereländet. När det är på det sättet, att man, även om man sänkte alkoholhalten hos pilsner till 2 procent, kunde riskera att 4 procent av fylleriförseelserna skulle ha sin orsak i missbruk av denna maltdryck, så tycker jag såsom gammal nykterist, att det är väl mycket, och att pilsnereländet inte är avskaffat — och detta var herr Bårg också inne på — ens genom att gå ned till en alkoholhalt hos pilsnern av 2,1 procent. Nu föreslås i reservationen en alkoholhalt av 2,5 procent. Enligt motionärernas och enligt reservanternas förslag skulle vi således i alla fall fortfarande ha kvar ett pilsnerelände, som inte vore alltför obetydligt, även om det vore mindre än det nuvarande.

Vad skall det tjäna till med en sådan halvmesyr, allra helst som motionärerna och reservanterna mycket tydligt peka på att bryggerierna lika litet som pilsnerförbrukarna ha dött av att alkoholhalten i pilsner har kommit ned så lågt som till 2 procent och till och med något därunder! Varför inte ta ordentligt fasta på den saken och gå ut från den, när en förändring begäres? Då hade man också kommit ifrån något som bevillningsutskottets ärade ordförande med en suck tänkte på, nämligen de trakasserier, som de kallas, som ha medföljt pilsnerdrickslagstiftningen här i landet.

Jag skulle nästan tro — och det är rätt, som bevillningsutskottets ordförande anmärkt — att majoriteten av Sveriges befolkning inte vet vad den talar om, när den hackar på pilsnerdrickslagstiftningen på detta sätt, men det är ett faktum att detta allmänna betraktelsesätt finns. Det hade då, synes det mig, och jag tyckte att bevillningsutskottets ordförande var något inne på den saken, varit naturligare att man försökt komma åt denna stora missnöjesanledning i fråga om vår rusdryckslagstiftning, samtidigt som man gått fram åtminstone till lagfästade av den faktiska alkoholprocenten i pilsnern för närvarande. Med hänvisning till den starkt minskade roll, som pilsnerdrickat nu spelar såsom berusningsmedel, kunde man, som bevillningsutskottets ordförande antydde, ha slopat denna lagstiftning med alla dess trakasserier och

Ang. alkoholhalten hos maltdrycker av andra klassen. (Forts.)

löligheter, för att använda den nu vanliga terminologien. Den synpunkten har ju också kommit till synes på åtskilliga håll i den svenska pressen. Man har sagt: När nu pilsnern är nere i en alkoholhalt av 1,9 procent — endast 0,1 procent från svagdrickats alkoholhalt — skall då pilsnerdricksförordningen behövas, med allt det krångel som den för med sig? Jag skulle tro, att motionärernas ställning hade blivit betydligt starkare, om de hade tagit hänsyn till denna sak i stället för att gå fram på politikens allfarväg med kompromisser, som man inte är belåten med på något håll men som man kanske kan få igenom.

Detta kompromissförslag har bevillningsutskottet haft ganska lätt att skjuta sönder. De skäl som ha anförts av bevillningsutskottet äro ganska starka utom möjligen på en punkt — jag tror att reservanterna äro ense med mig om att den punkten är farhågan för den våldsamma storm, som skulle kunna blåsa upp för att få starkölet fritt, om man ginge ned till den alkoholprocent i pilsnern, som åsyftats. Trots den stora impopularitet som rusdryckslagstiftningen har, har dock här i Sverige ansvarskänslan, när det gällt alkoholelandet och pilsnerlandet, varit tillräckligt stark för att hejda en sådan utveckling. Jag tror därför för min del att såväl kontrollstyrelsen som bevillningsutskottet äro alltför räddhågade på den punkten. Man kan väl ändå inte hela livet igenom i sitt handlande gå ut från den uppfattningen, att eftersom det finns risker med allting här i livet, bör man aldrig ta några risker. Från nykterhetssynpunkt kan den ståndpunkten aldrig försvaras.

Bevillningsutskottet har med hänsyn till socialstyrelsens yttrande en betydligt starkare ståndpunkt än reservanterna. Hade inte reservanterna och motionärerna i sitt yrkande beträffande alkoholhalten gått upp till 2,5 procent, hade däremot socialstyrelsens invändningar kunnat viftas bort ungefär lika lätt som reservanten gjort det här i kammaren. Nu går det inte.

Jag var något förbluffad över att den ärade reservanten tycktes tro, att man inte behövde de nuvarande restriktionerna, ifall man kom till en så låg alkoholhalt som 2,5 procent för maltdrycker av andra klassen. På den punkten står jag helt på bevillningsutskottets ståndpunkt, ty med en så pass hög alkoholhalt hos dessa maltdrycker anser jag det vara oförsvarligt från nykterhetssynpunkt att vilja stryka restriktionslagstiftningen, trots dess impopularitet och alla de svårigheter som den för med sig.

Reservanten och bevillningsutskottets ordförande voro ett hjärta och en själ, när de talade om hur svårt och ledsamt det var i beskattningshänseende med en så liten skillnad i fråga om alkoholhalten som mellan den föreslagna pilsnern klass II och pilsnern klass I. i det att, såsom bevillningsutskottets ordförande antydde, maltdrycker med 2,5 procents alkoholhalt skulle beskattas, medan däremot sådana drycker med 1,8 procents alkoholhalt skulle gå fria från beskattning. Förhållandet bleve naturligtvis ännu värre, om man minskade alkoholhalten till 2 procent, 2,2 eller 2,1 procent, ty då skulle skillnaden bli så mycket mindre. Men just därför anser jag, att det naturliga vore att helt enkelt avskaffa klass II. Om klass II för närvarande praktiskt taget i många fall har samma alkoholstyrka som klass I — den där tiondelen som skiljer mellan dem kan väl ändå inte spela någon avgörande roll — och när det har gått för sig att komma ned till en så låg alkoholhalt hos den svenska pilsnern som den nuvarande utan några som helst menliga verkningar men med rätt goda verkningar i nykterhetshänseende, varför inte lagfästa denna alkoholhalt såsom den högsta eller ta den alkoholhalt som en gång är fastställd för de skattefria maltdryckerna. 1,8 procent? Då är ju pilsnerdricksförordningen fullkomligt onödig. Då kommer kanske den frågan: varifrån skall man få pengar till statskassan, om klass II blir skattefri? Den frå-

Ang. alkoholhalten hos maltdrycker av andra klassen. (Forts.)
Jag intresserar mig i detta sammanhang mindre. Jag är övertygad om att den ökade folktrevnad i vår nation, som skulle uppkomma därigenom att såväl pilsnereländet som pilsnertrakasserier skulle försvinna, skulle mer än väl uppväga de många förlorade miljonerna. Såväl från reservanternas som från min egen synpunkt finns ju dock, ifall det skulle bli nödvändigt att skaffa staten inkomster på maltdrycksvägen, den möjligheten att sänka alkoholprocenten för de skattefria maltdryckerna till 1 procent och att låta dem, som hölle mellan 1 och 1,8 procents alkoholhalt, bära skatten.

Jag tror således att man från nykterhetssynpunkt och från folktrevnadsynpunkt borde ha begagnat tillfället just nu, när det praktiskt taget inte är någon skillnad mellan klass II och klass I, att lagfästa den alkoholhalt, som klass II har.

Herr talman! Då den kompromiss, som enligt reservationen här föreslås, från många synpunkter är otillfredsställande och från vissa synpunkter också, såsom bevillningsutskottets ordförande antydde, kan verka besvärlig om inte rent av skadlig för nykterhetssträvandena, finner jag mig i detta tvångsläge nödsakad att skänka min röst åt bevillningsutskottets förslag.

Herr Lindblom: Herr talman! Bevillningsutskottets ärade ordförande och jag ha naturligtvis samma grundsyn på detta spörsmål, därom råder inte någon tvekan, men det hindrar ju inte, att man kan se och bedöma en fråga något olika.

När herr Bårg drog den slutsatsen av mitt anförande, att jag menade, att något krav på starkölsförbudets upphörande inte har framträtt, och att jag grundade den meningen på att något sådant krav inte framföres just i denna tid, var det nog inte alldeles riktigt. Jag åsyftade nämligen tidsperioden från år 1936 — eller man kanske kan gå ännu längre tillbaka — och fram till nu.

Det är ju så att alkoholhalten hos maltdrycker av andra klassen enligt det kompromissvis framlagda kommittéförslaget skulle vara 3,4 procent för att man skulle kunna undgå starkölet, men Kungl. Maj:t tog icke någon hänsyn till detta förslag utan stannade vid en alkoholhalt av 3,2 procent. Denna skillnad, låt vara på endast 0,2 procent, har dock inte haft någon inverkan, och i varje fall har kravets styrka minskats efter den tidpunkten. Därför menade jag, att detta krav kanske inte var så farligt att man behövde ta absolut hänsyn till det. Det framträdde åren 1926, 1930, 1932, 1933 och 1934, men av handlingarna framgår, att det senare inte gjorts någon särskild framställning i det avseendet.

Till herr Oscar Olsson vill jag bara säga, att jag menar nog inte, och reservanterna väl inte heller, att vi skulle kunna slopa pilsnerdriksförordningen, om alkoholhalten hos maltdryckerna bestämdes till 2,5 viktprocent, men vi mena, att man skulle kunna pröva en sådan pilsnertyp under någon tid för att därefter ta ståndpunkt till den frågan. Det är ju alldeles uppenbart, att om man i detta läge är så djärv att man vill helt och hållet slopa klass II, så löses ju frågan mycket enklare, och det vore ju på sätt och vis ett ännu enklare betraktelsesätt på problemet än det jag anlade i mitt första anförande. När nu skotten från bevillningsutskottet mot reservationen och motionen i väsentlig grad ha riktats på att skillnaden mellan skattefria och icke skattefria maltdryckers alkoholhalt endast skulle bli 0,7 procent, skulle väl verkan av dessa skott ha blivit ännu kraftigare, om vi hade föreslagit 2,2 procents alkoholhalt, i vilket fall skillnaden ju endast hade blivit 0,4 procent.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till val utskottet i det nu

Ang. alkoholhalten hos maltdrycker av andra klassen. (Forts.)
 ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidshjälp m. m. åt vissa pensionärer och understödstagare;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjd familjepension åt t. f. föredraganden i regeringsrätten, förste amanuensen i kammarkollegiet C. G. Dahls efterlevande;

nr 35, i anledning av väckta motioner om dels årligt understöd åt värnpliktige G. V. Ljungs efterlevande, dels ock livränta och ersättning åt banvakten G. Ljungkvists änka;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 8 förordningen den 17 maj 1935 (nr 177) angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 16 förordningen den 6 juni 1929 (nr 129) angående Svenska skeppshypotekskassan; samt

nr 39, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 40, i anledning av framställningar angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 135 av friherre *Beck-Friis* och den andra inom andra kammaren under nr 208 av fru *Rydh Munck af Rosenschöld*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att pension till löjtnanten i kungl. flottans reserv Lennart Hermanson Westerlunds änka, fru Barbro Westerlund, och dotter Eva Margareta Lennartsdotter skulle utgå efter samma grunder, som om Westerlund varit officer på aktiv stat.

*Om pension
 åt löjtnanten
 L. Wester-
 lunds änka
 och barn.*

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner I: 135 och II: 208 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Friherre **Beck-Friis**: Herr talman! Bankoutskottet brukar ju undvika att skapa prejudikat, och den regeln har utskottet följt även i detta fall.

Vi motionärer ha föreslagit, att änkan efter den vid undervattensbåten Ulvens förolyckande omkomne löjtnanten i reserven Westerlund skulle beredas

Om pension åt löjtnanten L. Westerlunds änka och barn. (Forts.)
 pension efter samma grunder som om Westerlund varit anställd på aktiv stat. Utskottet finner skäl tala för välvillig behandling av motionen, men yrkar avslag med hänsyn till de konsekvenser, som kunna uppstå vid ett bifall till motionen. Emellertid säger utskottet mot slutet av sitt uttalande, att »utskottet är av den uppfattningen, att därest särskilda förmåner utöver de författningsenligt utgående anses böra beredas efterlevande till personal, som omkommit vid undervattensbåten Ulvens förolyckande, detta bör ske efter prövning av Kungl. Maj:t i ett sammanhang av samtliga ifrågakommande ersättningsfall».

Jag förutsätter att med detta uttalande frågan i sinom tid kommer att av Kungl. Maj:t upptagas i ett vidare sammanhang, och jag har under sådana förhållanden icke något yrkande att framställa.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang. pension
 åt byråchefen
 E. Thulins
 fränskilda
 hustru.*

Punkten 5.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 70 av herr Björnsson m. fl. och den andra inom andra kammaren under nr 303 av herr Bergvall m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte tillerkänna fru Carin Hildegard Thulin, Stockholm, så länge hon icke trätt i nytt gifte, årlig pension med belopp, motsvarande vad hon skulle kunna bliva tillerkänd såsom pensionsberättigad fränskild maka enligt gällande allmänna familjepensionsreglemente.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 70 och II: 303, måtte medgiva, att avlidne byråchefen J. E. O. J:son Thulins fränskilda hustru Carin Hildegard Thulin, född Hulting, finge, räknat från och med den 1 januari 1944 under sin återstående livstid, så länge hon förbleve ogift, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 2 670 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Sylwan, Johansson* i Fårekulla, *Svedman, Andersson* i Munkaljungby, *Barnekow* och *Sundberg* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner I: 70 och II: 303 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Sylwan: Herr talman! När vi reserverar i detta ärende icke kunnat ansluta oss till bankoutskottets majoritet, beror detta därpå att det nu förevarande pensionsfallet efter vår uppfattning knappast kan betraktas såsom ett isolerat undantag utan närmast har karaktären av ett precedensfall med ganska oförutsebara konsekvenser för framtiden. När nu fallet ligger så till, har det synts oss så mycket angelägnare, att de former, som tidigare ha följts vid handläggning av sådana här ärenden, också nu iakttagas. Vi ha sålunda menat, att den nu gjorda framställningen bort föreläggas riksdagen icke genom enskilda motionärer utan genom en kungl. proposition, sedan ärendet, liksom tidigare alltid har skett, först prövats och godkänts av Kungl. Maj:t.

Det ärende, det här rör sig om, gäller principiellt sett en motionsledes gjord framställning att medge pension åt en fränskild maka efter hennes avlidne

Ang. pension åt byråchefen E. Thulins fränskilda hustru. (Forts.)
fränskilde make, oavsett det förhållandet att äktenskapsskillnaden skett redan före år 1937, då det allmänna familjepensionsreglementet trädde i kraft. På grund härav föreligger i detta fall ingen pensionsrätt, och det är alltså fråga om en retroaktiv tillämpning av det nya reglementet. Sedan år 1937 hava till Kungl. Maj:t inkommit åtskilliga sådana här framställningar i liknande fall, och de flesta ha av Kungl. Maj:t lämnats utan åtgärd. Det är endast i tre undantagsfall, som pension har lämnats, och i dessa fall har det ansetts föreligga sådana särskilda omständigheter, att de icke ha ansetts kunna bli prejudicerande.

Jag skall nu gärna medge, att det i det föreliggande Thulinska fallet finns vissa ömmande omständigheter, som kunna motivera en mera välvillig inställning. Men hur man nu ser på dessa särskilda omständigheter, så förefaller det åtminstone mig vara minst sagt tveksamt, huruvida de omständigheter, som utskottet i sitt betänkande pekat på, ha samma grad av säregenhet som de som ha förelegat i de nämnda tidigare undantagsfallen. Jag vill i detta hänseende blott hänvisa till att statskontoret i sitt yttrande icke har funnit sådana omständigheter föreligga. Statskontoret säger, att det i detta fall icke föreligger sådana särskilda omständigheter, som motivera ett avsteg från den allmänna grundsatsen, att fränskild hustru, som icke i äktenskapsskillnadsdomen blivit tillerkänd rätt till pension efter sin fränskilde make, ej skall erhålla sådan pension, och statskontoret har därefter med påpekande av de konsekvenser som kunna uppkomma avstyrkt motionerna.

Jag tror inte heller att det kan påstås, att det Thulinska fallet är så ensamtående, att det inte finns andra likartade fall. Efter min erfarenhet tror jag nog att man kan finna och vänta sådana. Man kan därför inte heller bortse ifrån att, om denna framställning nu bifalles, så öppnas därmed en väg för åtskilliga nya. Det är således här inte så säkert att det är fråga om ett verkligt undantagsfall, utan det är ett fall, där man kan komma att lagfästa en ny princip, en ny regel. När det nu ligger så till, har det synts oss reservanter, att försiktigheten bjuder, att man iakttar de former, som tidigare ha brukats, nämligen att man endast upptar till prövning sådana pensionsfall efter en kungl. proposition.

Herr talman! På dessa motiv ber jag att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Herr Sylwan anser, att ett beslut i enlighet med bankoutskottets förslag skulle innebära ett avsteg från gällande bestämmelser. Man kan ju säga att det är riktigt. Men så är det ju i allmänhet, när pensionsfrågor behandlas i riksdagen. Om det alltid funnes regler att gå efter, skulle ju inte sådana här ärenden behöva underställas riksdagen. I allmänhet, när riksdagen beslutar att bevilja en person pension vid sidan av reglementena, får riksdagen ta hänsyn till särskilda ömmande omständigheter, som föreligga i det speciella fallet. För min del har jag ansett, att det i detta ärende föreligger särskilda omständigheter, som kunna motivera att riksdagen här visar sig tillmötesgående, och detta har utskottsmajoriteten också ansett. Utöver vad herr Sylwan redan upplyst om saken vill jag endast erinra om några omständigheter.

Byråchefen Thulin var gift två gånger. Första gången var han gift i 24 år, och det äktenskapet upplöstes genom skilsmässa den 25 november 1935. Sedan gifte han om sig 1936, och så avled han 1941. Han var alltså gift med den första frun i 24 år och betalade under hela denna tid avgifter för familjepension. Han var gift med den andra frun i 5 år. När han avled, fick den senare hustrun hela familjepensionen. Den första frun, som under mannens

Ang. pension åt byråchefen E. Thulins fränskilda hustru. (Forts.)
livstid fått understöd av honom, förlorade detta, när han avled utan att efterlämna nämnvärd förmögenhet, och har sedan lidit verklig nöd. Det är alltså inte fråga om någonting annat än att den familjepension, som redan finns och har utgått till den andra frun, skall överflyttas till den första frun, som strängt taget skulle ha varit mera berättigad att få den vid mannens fränfalle. Den andra hustrun har nämligen ingått nytt äktenskap och går därigenom automatiskt miste om familjepensionen.

Jag kan inte godkänna det betraktelsesättet, att det skulle ligga någonting otillbörligt i att fru Thulin, när hon genom mannens död går miste om det underhåll, hon haft av honom, får övertaga familjepensionen efter honom, och jag skulle inte heller tro, att det kan betraktas som något precedensfall, som herr Sylwan uttryckte sig, av farlig art. Skulle motsvarande fall uppstå i framtiden av samma klara och ömmande art, skulle jag för min del inte tveka om att acceptera detta fall som ett prejudikat.

Jag erinrade om att äktenskapet upplöstes den 25 november 1935. Det allmänna familjepensionsreglementet utfärdades den 1 juli 1937. Om skilsmässan inträffat efter den tiden endast ett och ett halvt år senare, skulle den första fru Thulin ha fått pension utan riksdagens prövning. Hon hade då fått just den pension, som utskottet här föreslår att hon skall få, och hon hade till och med under mellantiden till denna dag fått halva pensionen enligt nuvarande bestämmelser. Vad utskottet föreslår är alltså ingenting annat än att en pension, som redan utgår, tas i anspråk, visserligen för en ny person, men dock för en person som mer än väl har gjort sig förtjänt av densamma.

Det föreligger i år en motion av fru Nordgren m. fl., där man begär utredning just om principerna för uppdelningen av familjepensionen, när en man har gått hädan och efterlämnat både en efterlevande och en fränskild hustru. Enligt 1937 års regler delas pensionen schematiskt i två lika delar. Motionärerna anse, att den bör uppdelas efter försäkringstekniska grunder och att längden av äktenskapet skall vara avgörande. »Liksom en befattningshavare intjänar sin pension under loppet av sin anställningstid hos arbetsgivaren», säga motionärerna, »bör också en hustru anses intjäna sin familjepension under äktenskapet med befattningshavaren». Den principen är ju inte godtagen, men utskottet har för sin del föreslagit en utredning i det syftet. Om den principen hade varit giltig, skulle den första fru Thulin med sina 24 års tjänstetid, om man får använda det uttrycket, givetvis ha varit i långt högre grad förtjänt av pensionen efter maken än den andra frun med sina 5 år.

Herr talman! Jag tror att jag med dessa upplysningar har anfört tillräckliga motiv för att kammaren skall bifalla utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Franzon: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga därför att jag finner att bankoutskottet här har intagit en rakt motsatt ståndpunkt mot den som utskottet intog till den motion som jag väckt och som behandlades i utskottets utlåtande nr 39 punkt 38. Jag hade motionerat om att ett understöd till en förutvarande övermontör vid statens vattenfallsverk, som nu utgår med 180 kronor för år, skulle höjas, därför att hans arbetsförmåga nu på grund av olycksfallet är totalt borta. Men i det fallet skrev utskottet: »Med hänsyn till att det till Lindblom nu utgående understödet tillkommit efter framställning av Kungl. Maj:t till riksdagen, synes det utskottet mest lämpligt, att frågan om en jämkning av understödet i första hand upptages till omprövning av Kungl. Maj:t för den åtgärd, vartill omständigheterna kunna föranleda.»

Ang. pension åt byråchefen E. Thulins fränskilda hustru. (Forts.)

Detta utskottets ståndpunktstagande i anledning av min motion är samma ståndpunkt som reservanternas intaga i denna fråga.

Herr talman! Jag har ingenting emot den ifrågavarande pensionen till herr Thulins änka. Jag har endast velat konstatera, att man mäter med litet olika mått inom bankoutskottet.

Herr andre vice talmannen: Jag vill bara påpeka, att dessa båda fall inte ha någon som helst samhörighet med varandra. Anledningen till att utskottet i det av herr Franzon omnämnda fallet uttalat den uppfattningen, att frågan om jämkning av understödet i första hand borde prövas av Kungl. Maj:t är att Kungl. Maj:t tidigare föranstaltat om detta understöd och därför borde vara närmast till att pröva fallet under de nya omständigheter, som eventuellt kunde åberopas.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan godkänna den vid utlåtagandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sylvan* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 40 punkten 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen, först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 6—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 41, i anledning av väckt motion angående utredning om ändring i gällande bestämmelser om statliga befattningshavares familjepension för fränskild och efterlevande make m. m.;

nr 42, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om inrättande av vissa nya ordinarie tjänster i riksgäldskontoret; samt

nr 43, angående användande av riksbankens vinst för år 1943.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om skydd för
markägares
rätt till bär-
plockning
m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark samt om åtgärder till förhindrande av för tidig skörd av skogsbär.

Första lagutskottet hade till behandling förehäft följande inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 146 av herr *Hallagård* samt motionerna i andra kammaren nr 76 av herr *von Seth* och nr 163 av herr *Pettersson* i Dahl m. fl.

I motionen II: 76 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om skyndsamt utarbetande och framläggande av förslag till lagbestämmelser angående skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark.

I motionerna I: 146 och II: 163, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att sådana bestämmelser utfärdades som förhindrade, att omogna skogsbär plockades och skördades.

Utskottet hade i det ru föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, II: 76 samt I: 146 och II: 163, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Ragnar Bergh*, *Lodenius* och *Gustafsson* i Lekåsa, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr *Lodenius*: Herr talman! Jag har vid detta utlåtande tillsammans med två andra av utskottets ledamöter fogat en blank reservation, och jag ber att i anledning därav få säga några ord.

I detta utskottsutlåtande redovisas ju dels en motion, som är väckt i andra kammaren av herr *von Seth* och avser skydd för skogsägares rätt till bärplockning i egen skogs- och hagmark, dels två likalydande motioner, som avse åtgärder till förhindrande av för tidig skörd av skogsbär. Det framgår ju av utskottsutlåtandet, att dessa frågor om bärplockningen ha varit föremål för riksdagens behandling flerfaldiga gånger under en lång följd av år, utan att dock detta har lett till något egentligt resultat.

Vad först gäller frågan om markägares rätt till bären, så avser ju detta icke att vederbörande markägare skall ha ensamrätt till bären på all hans skogs- eller hagmark, utan det avser, om jag fattat saken riktigt, mera begränsade områden, och längre kan man ju inte gärna tänkas gå. Jag tror för min del att det finns ganska mycket berättigat i en sådan framställning, men å andra sidan är jag ju villig att erkänna, att det kanske under nuvarande försörjningsläge inte är den lämpligaste tidpunkten att vidtaga åtgärder i detta avseende.

Beträffande däremot frågan om att utfärda bestämmelser för att förhindra förtidig plockning av skogsbär, ligger den ju något annorlunda till på så sätt att det måste ligga i allas intresse, och icke endast i markägarnas, att förhindra att skogsbär plockas innan de bli mogna. När jag talar om skogsbär, tänker jag i främsta rummet på lingonen. Jag tror att det är för lingonplockningen, som dessa åtgärder skulla ha den största betydelsen, liksom lingonen även ur folkförsörjningssynpunkt torde vara de viktigaste bären.

Utskottet motiverar sitt avslagsyrkande på den förstnämnda motionen med att den fria bärplockningsrätten får anses utgöra en verklig »alle mans rätt» och att tillräckliga skäl enligt utskottets förmenande icke förebragts för ett upphävande eller inskränkande av denna rätt. När det sedan gäller att förhindra plockning av omogna skogsbär, anser man ju att detta har fog för sig, men man anser sig icke kunna göra någonting åt saken med hänsyn till

Om skydd för markägares rätt till bärplockning m. m. (Forts.)

svårigheterna att utfärda lämpliga författningsbestämmelser, och man litar på att det på upplysningens väg skall gå att vinna resultat i det fallet.

Jag är villig att erkänna, att det naturligtvis inte är så lätt att utfärda lämpliga författningsbestämmelser i detta fall, men jag är å andra sidan inte beredd att gå så långt, att jag tror att det är alldeles omöjligt. Man skulle ju kanske kunna tänka sig några fakultativa bestämmelser som skulle kunna träda i kraft inom vissa begränsade områden på framställning av exempelvis någon kommunal myndighet i orten. Emot detta vill man nu gärna framhålla, att bären mogna på så olika tider även inom ett och samma skogsområde, och det är riktigt, men det är också sant att beträffande lingonen, som jag närmast tänker på, betyder det inte så mycket, om de få sitta kvar åtskilliga tid sedan de mognat; det ta de i regel ingen skada av.

Som saken ligger till har jag, herr talman, genom reservationen inte velat framställa något direkt yrkande eller förslag, och jag förmodar, att det är samma förhållande med de övriga reservanterna, men jag har å andra sidan inte helt velat biträda utskottet i dess, det måste jag säga, negativa inställning till detta problem. Gör man jämförelser med de uttalanden, som tidigare under årens lopp gjorts i dessa ärenden, skall man finna, att första lagutskottet och till stor del även riksdagen, i varje fall dess första kammare, varit mycket positivt inställda till dessa frågor. I detta utlåtande har jag däremot inte kunnat finna annat än att man är rent negativt inställd, och det är närmast detta som gjort, att jag icke velat underskriva detta utlåtande reservationslöst. Det positiva i utlåtandet är väl närmast det uttryck, som jag nyss citerade, att bärplockningen har blivit en alle mans rätt. Det kan ju hända att detta är riktigt, men som jag tidigare sagt tycker jag nog att man med fog kan framställa krav på att i vissa avseenden hänsyn skall tagas även till andra intressen.

Det finns givetvis ingen utsikt att få ingenom de krav som äro ställda i dessa motioner, och beträffande rätten till bären är det, som sagt, kanske inte heller en lämplig tidpunkt. Jag skall därför, herr talman, icke framställa något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölles vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets uttalanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 8, 21 och 22 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om redovisningsmedel, m. m.;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 februari 1943 (nr 28) med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.: samt

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas.

Vad utskottet i dessa uttalanden hemställt bifölles.

Om ändring i den s. k. bidragsförskottslagen. Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn.

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 251 i första kammaren av herr Hage och nr 393 i andra kammaren av fru Johansson m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av 8 § 1 mom. bidragsförskottslagen, att detsamma erhöles följande lydelse (de föreslagna ändringarna ha kursiverats):

Där ej vad nedan stadgas till annat föranleder, utgår bidragsförskottet för år räknat med

252 kronor i	ortsgrupp 1,
300 » » »	2 och
360 » » »	3

eller, därest modern har vårdnaden om två eller flera till bidragsförskott berättigade barn, *till vart av dessa, som uppfostras tillsammans med något av de övriga*, med belopp enligt följande tabell:

Antalet till bidragsförskott berättigade barn under moderns vårdnad, som uppfostras tillsammans	Bidragsförskott (för barn räknat).		
	Ortsgrupp 1.	Ortsgrupp 2.	Ortsgrupp 3.
Två.....	228 kronor	276 kronor	336 kronor
Tre.....	204 »	252 »	300 »
Fyra eller flera.....	180 »	228 »	276 »

För tiden till och med den månad, under vilken barn fyller två år, ökas bidragsförskottet med ett årligt belopp av 60 kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt socialvårdskommittén att vid översynen av socialvårdens materiella bestämmelser till förnyat överbäggande upptaga frågan, om och i vad mån gällande regel om relativ nedläggning av barnbidrag och bidragsförskott vid större barnantal lämpligen kunde borttagas; samt

B. att förevarande motioner, i den mån de icke beaktats genom vad under A. hemställts, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Wistrand* och *Mannerskantz* samt fröken *Andersson*, vilka på åberopade grunder hemställt att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Det utskottsutlåtande som nu föreligger grundar sig på en motion, som förordar sådan ändring i lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn, att det inte skall vidtagas någon sänkning av bidraget för barn, när deras antal överstiger ett, såsom nu är fallet. Utskottet tillstyrker i så måtto motionerna, att utskottet vill att det skall undersökas antingen om den s. k. reduktionsregeln helt och hållet kan slopas eller, om detta icke är möjligt, huruvida det kan göras något avsteg från denna regel på det viset, att bidraget till de barn, som icke vårdas i moderns hem, skall få utgå med samma belopp som för endast ett barn.

Vi reservanter ha inte velat gå med på att så snart återigen göra en ändring i denna lag. Det förhåller sig nämligen så, att riksdagen förra året hade just denna sak under behandling. Då hade företagits en allmän översyn av denna förordning, och statsrådet Möller, som framlade propositionen, förklarade att

Om ändring i den s. k. bidragsförskottslagen. (Forts.)

han ansåg att reduktionsregeln då fortfarande skulle accepteras. Att dela upp det så att endast de barn, som bo utanför moderns hem, skulle få det högre bidraget, om de äro flera än ett, skulle erbjuda stora praktiska svårigheter, och även utskottet för sin del fann att det inte skulle vara någon tilltalande väg. Socialvårdskommittén, som hade utrett denna fråga, kunde inte förorda reduktionsregelns slopande eller någon uppdelning av barnen.

I ett remissyttrande har socialvårdskommittén även i år sagt, att den vidhåller sin uppfattning härvidlag. Skälet härtill är väl främst att man anser att det skulle bli en större kostnad om man ger lika barnbidrag till alla barn, om de icke uppfostas i moderns hem. Vidare kan det klientel, som skulle komma i fråga för bidrag, mestadels ogifta mödrar, om de ha tre eller fyra barn utom äktenskapet, lätt komma i frestelse att ackordera ut barn endast för möjligheten att få inemot en hundrakrona mer i bidrag. Och det är knappast något så tilltalande tillvägagångssätt, att man direkt behöver uppmuntra till det.

För reservanterna ha varit avgörande dels de sakskäl, som av socialvårdskommittén framhållits, men dels även den omständigheten, att riksdagen bör vara åtminstone en liten smula konsekvent och inte som en nyckfull kvinna, som ändrar sig från dag till dag, när det i själva verket inte inträffat någon ting som motiverar denna ändring. Bara för att det kommer en motion, som tar upp saken, är man genast beredd att gå till en ändring, trots att frågan senast i fjol blivit noggrant utredd och avgjord. Vi vilja hålla på att riksdagen skall ha någon grad av fasthet i sina ställningstaganden.

Denna synpunkt tillsammans med de sakliga skäl, som av socialvårdskommittén framförts, gör att jag ber att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Häri instämde herr *Wistrand*.

Herr **Norman**: Herr talman! Om jag nu skall taga upp herr Mannerskantz' sista synpunkt först, så blev hans framställning i denna del kanske något missvisande, på samma sätt som reservanternas yttrande är missvisande i vad det gäller läget i fjol. Det står i reservationen att andra lagutskottet vid föregående års riksdag avstyrkte en lagändring i den riktning som här föreslås. Jag skulle vilja tolka läget i fjol och utskottets uttalande då på ett annat sätt, nämligen så att andra lagutskottet i fjol avböjde att *taga initiativ* till en lagändring. Den fråga det nu gäller förelåg då inte till riksdagens prövning på sådant sätt, att riksdagen hade någon anledning att taga ståndpunkt till den. Den var visserligen redovisad bland de önskemål, som kommit fram i olika yttranden, och departementschefen hade också uttalat sig om dessa yttranden, men det förelåg i alla fall i fjol ingen motion, så att riksdagen då inbjöds att taga ståndpunkt i saken. Inom utskottet tog en enskild ledamot upp önskemålet som sitt yrkande, och det framfördes också i en reservation, men jag skulle tro att den reservationen icke ställdes under proposition därför att det då icke förelåg någon motion i ärendet. Utskottet hade visserligen haft möjligheten att självt taga initiativ och på det sättet bringa frågan under riksdagens prövning. Men som herr Mannerskantz här sagt togo vi nog hänsyn till de praktiska svårigheterna att tillämpa en förordning i överensstämmelse med detta önskemål, och fastän det inom utskottet fanns stora sympatier för saken, ansågo vi oss inte böra taga något initiativ. I år ligger frågan annorlunda till. Den är ställd under riksdagens prövning på grund av en motion, och utskottet har då haft anledning att på ett helt annat sätt än i fjol överväga spörsmålet.

Om ändring i den s. k. bidragsförskottslagen. (Forts.)

Vi ha haft ärendet ute på remiss, som herr Mannerskantz erinrade om, och fått ett yttrande från socialvårdskommittén. Vi ha också fått ett yttrande från Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, och det är kanske främst till de synpunkter, som däri framföras, som utskottet har anslutit sig till i sin motivering. Detta förbund har framhållit att det enklaste i detta fall är att slopa reduktionsregeln helt och hållet. Då kommer man ju bort både från de praktiska svårigheter beträffande tillämpningen, som herr Mannerskantz anförde, och från den återverkan i fråga om hur mödrarna ordna med vården av sina barn, som man kan riskera skulle följa av ändrade bestämmelser beträffande reduktionsregeln.

Det är klart att även kostnadsfrågan kommer att spela in. Den har dock vid de föregående avgörandena inte betydtt så mycket. Tvärtom uttalade socialvårdskommittén i fjol, att ur kostnadssynpunkt tycks frågan ligga så till, att man inte behöver räkna med att ett ståndpunktstagande i saken ovillkorligen skall bedömas huvudsakligen från kostnadssynpunkt. Det skulle bli en relativt liten kostnadsökning, enligt vad socialvårdskommittén anförde. Från den utgångspunkten var nog utskottet närmast berett att i år utan vidare tillstyrka bifall till en lagändring, men vi ha ansett att frågan om bidragsförskotten dock så nära sammanhänger med frågan om barnbidragen och stadgandena därom, att den bör tagas upp i samband med en prövning av huru bestämmelserna i fortsättningen skola utformas beträffande barnbidragen. Utskottet har därför kommit till den slutsatsen, att när socialvårdskommittén nu ytterligare skall överväga de materiella bestämmelserna beträffande de olika förordningar, som det här är fråga om, kan det vara lämpligt att ännu en gång överväga, om man inte kan åstadkomma den i sig själv rättvisa och önskvärda lösningen av detta spörsmål genom att överhuvud inte ha någon reduktionsregel.

Utskottet uttalar ingen mening om huruvida den vägen är möjlig att gå, men utskottet har ansett att frågan är så betydelsefull att den bör prövas när spörsmålet i dess helhet i alla fall skall omprövas. Detta är alltså vad utskottet önskar: en förutsättningslös prövning av problemet, när de olika stadgandena slutligen skola omprövas av socialvårdskommittén.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! När utskottets ärade ordförande omnämnde att Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet i sitt nu avgivna yttrande tillstyrkt reduktionsregelns slopande, vill jag omnämna vad förbundet sagt i samband därmed, vilket visar att kanske även detta förbund tycker att man är något för hastig i vändningarna. Förbundet säger, såsom synes på s. 5 i utskottets utlåtande: »Om överhuvud taget fråga om ändring av normalbeloppens storlek redan nu så snart efter bidragsförskottslagens antagande skulle upptagas till prövning, borde därför enligt förbundets mening övervägas, huruvida icke reduktionsregeln i sin helhet skulle kunna upphävas.»

Förbundet tycker alltså också, att det är för tidigt att komma igen redan efter ett år!

Denna fråga om bidragsförskotten är, det erkänner jag, en relativt liten fråga. Det kan inte bli tal om kostnader av några väldiga mått. Men just genom att man måste misstänka, att en ändring här kommer att ha till följd även ändringar i barnbidragslagen, har man anledning att förmoda att det beslut, som kammaren här går att fatta, kommer att få ganska betydande ekonomiska konsekvenser.

Det är slutligen ytterligare en sak, som jag inte nämnde i mitt första an-

Om ändring i den s. k. bidragsförskottslagen. (Forts.)

förande, men som jag anser vara av stor vikt i allmänhet i dessa tider, och det är att man inte går åstad och ändrar lagar och förordningar alltför ofta. De människor, som skola tillämpa lagarna ute i landets olika delar, få för mycket huvudbry när de skola hålla reda på om en lag är ändrad eller inte. Det skulle innebära en stor trygghet, om man kunde räkna med att en lag finge bestå åtminstone mer än ett år i taget innan den ändrades. Det är en betydande olägenhet att ändra på en lag för en så relativt liten orsaks skull som i detta fall.

Herr Hage: Herr talman! Herr Mannerskantz' yrkande om avslag motiverades bland annat därmed, att man inte får ställa till med lagändringar alltför ofta. Nu ligger emellertid utredningen av denna fråga under socialvårdskommitténs domvärjo, och den kommittén är inte känd för att arbeta med någon särskild iltägsfart. Vidare är därutöver att märka att utskottet inte — som jag helst skulle ha önskat — uttalat sig för en definitiv ändring på denna punkt, utan utskottet har slutat med att endast begära en utredning i saken. Man kan ju därför inte vara alldeles säker på att det blir en sådan ändring, som jag för min del helst hade önskat.

För övrigt vill jag också betona, vilket framhållits redan förut, att detta är en ganska liten fråga ur ekonomisk synpunkt. Det är naturligtvis endast en viss mindre procent som berörs av en ändring, om det nu kommer att genomföras någon ändring, särskilt när det gäller förskottslagen. För den stora massan av fall kommer alltså att gälla den gamla bestämmelsen om ersättning för ett barn. Ytterligare är att märka, att åtminstone förskottslagen är konstruerad på sådant sätt, att den betalningsskyldige skall betala i första hand, och endast när man inte kan få ut några pengar av den betalningsskyldige, faller kostnaden på det allmänna.

Allt detta tillsammans måste innebära, att det här inte gäller någon stor ekonomisk fråga. Och då i alla fall hela denna sociallagstiftning skall bli föremål för en utredning, varför skulle inte denna fråga, som dock har varit föremål för olika meningar och som diskuterats under en lång tid, kunna bli föremål för en utredning på samma gång? Detta är den allmänna utgångspunkten för utskottets resonemang, och med stöd av detta ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Norman: Herr talman! Utskottet har visserligen ansett, att frågorna om bidragsförskotten och om barnbidragen böra prövas i ett sammanhang, men utskottet har inte uttalat någon mening om att det nödvändigtvis behöver vara lika bestämmelser. Det är det för närvarande inte. Departementschefen var inne på saken i fjol med anledning av vissa yttranden, när det då gällde en höjning av bidragsförskottsbeloppen. Han sade då, att det kan erinras att bidragsförskotten med hänsyn till denna hjälpforms konstruktion principiellt icke utan vidare kan jämföras med barnbidragen.

Det är således inte alldeles nödvändigt, att som en konsekvens av ett visst ståndpunktstagande i det ena spörsmålet skall följa en motsvarande ändring även beträffande det andra spörsmålet. Men det bör prövas i ett sammanhang.

Vad sedan beträffar frågan om lagändringar titt och ofta och de besvärligheter, som följa därmed, ligger spörsmålet så till att vad vi fingo i fjol var så att säga ett förskott på den slutliga revision, som i varje fall kommer. Och det är i samband med denna slutliga revision, som utskottet anser att den här föreliggande frågan ytterligare bör omprövas.

Om ändring i den s. k. bidragsförskottslagen. (Forts.)

Herr Wistrand: Herr talman! Utskottets högt ärade ordförande använde en ganska stor del av sitt första anförande till att framhålla, att här var det uteslutande fråga om en förutsättningslös utredning. Och det är ju alldeles riktigt att utskottets utlåtande mynnar ut i ett sådant förslag. Men jag beklagar att detta inte på samma klara och tydliga sätt betonats i utskottets utlåtande som i den tolkning, som utskottets ärade ordförande nu givit detsamma. Ty hade det förelegat ett utlåtande, som inte gav bestämda vinkar om *hur* socialvårdskommittén vid sin förnyade prövning skulle se på dessa saker, så tror jag mig kunna säga att det inte skulle ha blivit någon reservation i detta ärende.

Jag är emellertid mycket glad om herr ordföranden kan stå för denna tolkning och om man verkligen kan anse, att han har bekräftat, att utskottet utan önskemål i någon viss riktning åsyftat att få saken undersökt.

Herr Norman: Nej, det vill jag visst inte bekräfta! Utskottet har en bestämd uppfattning om önskvärldheten av en ändring. Det hade utskottet i fjol också. Utskottet framhöll då, att starka skäl tala för en sådan lagändring, men på grund av de praktiska svårigheterna i tillämpningen ville utskottet inte då taga något initiativ, liksom också hänsyn togs till de mindre önskvärda konsekvenser, som en ändring skulle kunna ha beträffande mödrarnas ordnande med vården av sina barn. Men kan man komma ifrån dessa besvärligheter, så finns önskemålet alldeles bestämt kvar, att lagen i denna del bör rättas till.

Jag vill sålunda inte, när jag nu har talat om en förutsättningslös utredning, tolka det så som herr Wistrand har velat göra. Förutsättningslösheten innebär naturligen att det gäller att undersöka inte bara huruvida man skall gå den ena eller den andra vägen, utan även om man överhuvud taget skall gå någon väg alls — det är sant. Men önskemålet vill jag inte ge avkall på. Det finns hos utskottets majoritet.

Herr Wistrand: Herr talman! Jag vill endast konstatera att herr Manner-skantz bör finna sin anmärkning att utskottet har ändrat ståndpunkt, vilket utskottets ordförande i viss mån försökte bortförklara, till fullo bekräftad. Ty de svårigheter, som utskottet ansåg föreligga förra gången och som voro av så vägande art, att de borde föranleda att man inte gjorde något ståndpunktstagande i saken, har utskottet inte längre funnit vara av den beskaffenheten, att de böra förhindra ett initiativ i saken.

Herr Näsström: Herr talman! Jag vill helt instämma i vad utskottets ärade ordförande, herr Norman, här yttrat, men jag ber dessutom att få säga några ord.

När de socialvårdande myndigheterna ute i kommunerna i praktiken skola tillämpa lagens nuvarande bestämmelser, har detta visat sig vara förenat med stora svårigheter. Om en mor har två eller flera barn och något av barnen är utackorderat, har nämligen det lägre beloppet utgått även för det utackorderade barnet. Detta har medfört, att fosterföräldrarna begärt ett högre belopp för barnet, varefter kommunen genom barnavårdsnämnden fått betala mellan-skillnaden. Reduktionsregeln har således förorsakat merarbete och merkostnader för kommunerna, vilket varit den stora olägenheten med lagens nuvarande bestämmelser på denna punkt. Dessutom kan det ju också tänkas, att reduktionsregeln har medfört andra olägenheter, som jag emellertid inte i detta sammanhang närmare skall ingå på. Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, som ju varit mycket bestämt i sitt yttrande på denna punkt, går t. o. m.

Om ändring i den s. k. bidragsförskottslagen. (Forts.)

ett steg längre än motionärerna, i det att förbundet anser, att reduktionsregeln bör helt slopas, vilket också torde vara det enda riktiga. Om man tänker på att de belopp, som angivas på s. 1 i utskottets utlåtande, i regel endast äro hälften av vad befolkningsutredningen kommit till i fråga om kostnaden för att uppfostra ett barn, förstår man, att de underhållsbidrag, som utgå enligt den nuvarande lagen, redan utan tillämpning av reduktionsregeln äro alltför blygsamma. Det går helt enkelt icke att fostra ett barn på dessa belopp.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Norman**: Men det är ju så, herr Wistrand, att om man nu kommer till det resultatet, att reduktionsregeln helt kan slopas, bortfalla de svårigheter, som andra lagutskottet erinrade om i fjol.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övertvägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckta motioner om dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt förordningen den 11 juni 1918 angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner angående en standardisering av jordbruksmaskiner. *Om standardisering av jordbruksmaskiner.*

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I:104 av herr *Bondeson* och II:169 av herr *Larsson* i Karlstad m. fl., hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om utredning och förslag rörande ett utvidgat arbete i syfte att åstadkomma en lämplig begränsning av antalet typer och storlekar av jordbruksmaskiner.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I:104 och II:169 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **Sundberg**: Herr talman! Det väckte en viss förvåning inom jordbruksmaskinkretsar i landet, när man erfor, att herrar *Bondeson*, *Larsson* i Karlstad m. fl. framfört en motion i riksdagen, gående ut på att åstadkomma en lämplig begränsning av antalet typer och storlekar av jordbruksmaskiner. Förvåningen anslöt sig icke till den tankegång, som ligger bakom motionen, ty den är fullt riktig, utan till den omständigheten att motionärerna påyrkade en utredning, som redan är i full gång, något som man utgick ifrån att de på förhand hade gjort sig underkunniga om. Men det var också något annat som inte bara förvånade utan också glädde jordbruksmaskinfabrikanterna, nämligen det oförbehållsamma erkännandet som gjordes från motionärernas sida av betydelsen av den begränsning av maskintyper och storlekar, det här är fråga om. Motionärerna måtte naturligtvis denna betydelse ur jordbrukarnas egen synvinkel, men glädjande nog förhåller det sig så, att även om man ser denna

Om standardisering av jordbruksmaskiner. (Forts.)

sak ur återförsäljarnas och alldeles särskilt ur fabrikanternas synvinkel, kommer man till samma resultat och är beredd att erkänna, att denna reform har stor betydelse därigenom att den möjliggör en begränsning och därmed förbilligande av lagerhållningen, vilket kommer att resultera i minskade priser på maskiner och reservdelar. Här föreligger således ett problem, vars lösning är av allmänt nationalekonomiskt intresse. Det var dock inte för att framhålla detta, som jag närmast begärde ordet, utan även för att framföra ett par andra synpunkter, som jag anser värda beaktande i detta sammanhang.

Jag vill då börja med att omnämna, att för en del år sedan genomfördes faktiskt en sådan rationalisering, varom nu är fråga, fastän den inte blev långvarig. De större fabrikanterna inom jordbearbetningsområdet samman-slöto sig nämligen då och träffade överenskommelse om att mönstra ut ett antal typer och storlekar, som voro av otvivelaktig okynnesnatur, och att gå in för en gemensam standardlinje i avseende på tillverkningen. Självfallet kunde därefter inte alla jordbrukare, när de skulle köpa nya redskap, få just den storlek och den typ, de förut varit vana vid. De läto sig emellertid inte nöja med att anskaffa en närliggande storlek eller typ utan gjorde sina miss-nöjesyttringar kraftigt gällande gentemot återförsäljarna, som i sin tur inte underlätto att vidarebefordra klagomålen till fabrikanterna. Dessa stodo emot ett par år, resonerande som så, att stormen bedarrar väl. Men när utvecklingen sedan blev den, att det uppstod nya fabrikanter, som gingo in för att tillverka just de utmönstrade typerna, och härom gjorde kraftig och som det visade sig verksam reklam, var slaget förlorat, och de gamla fabrikanterna blevo tvungna att gå tillbaka till den äldre ordningen, eller låt oss kalla den oordningen. Den sista villan blev t. o. m. värre än den första därigenom att de nya outsiderfabrikanterna, om jag får kalla dem så, icke blott gingo in för att tillverka de tidigare utmönstrade redskapen utan också hittade på en hel del nya okynnestyper, varav vi ännu ha en hel del kvar i marknaden. Det är därför verkligen av behovet påkallat att en sanering kommer till stånd på detta område.

Att vi fabrikanter trots den ogynnsamma erfarenhet, som vi således tidigare haft på detta område, äro intresserade av och villiga att ånyo gå in för denna sak beror på att vi nu ha något som inte fanns förra gången, nämligen jordbrukarnas starka organisationer, av vilka vi vänta förståelse och hjälp i denna fråga. Vi hoppas, att de genom propaganda och upplysning skola delge sina medlemmar, vad som i detta fall är till deras eget bästa. Vi räkna likaså på hjälp av alla vidsynta och kloka jordbrukare sådana som de män, som genom frambärandet av sin motion visat, att de förstå, vad denna sak betyder för jordbruket.

Det är emellertid inte bara de svenska lantbruksmaskinfabrikanternas fel, att vi ha en sådan uppsjö av typer på den svenska marknaden med ty åtföljande svårigheter och kostnader med avseende på reservdelsanskaffningen. Särskilt under de första årtiondena på detta århundrade stod allt vad utländskt hette i fråga om maskiner högt i kurs hos de svenska jordbrukarna. Detta hade till följd att importfirmorna togo sig för att i mycket stor utsträckning importera maskiner och redskap från utlandet, inte blott sådana som voro goda och användbara för våra ändamål utan även sådana, som voro mer eller mindre olämpliga. På grund av denna sistnämnda omständighet avtynade så småningom importen av denna kategori, men jordbrukarna hade i alla fall hunnit förse sig med åtskilliga hundratal eller kanske tusental av dessa mindre goda redskap och ville helt naturligt inte slänga dem på skrot-högen utan att först ha slitit ut dem. Så blev det ett tryck från dessa jordbrukares sida på återförsäljarna och från dem på fabrikanterna för att få

Om standardisering av jordbruksmaskiner. (Forts.)

till stånd en tillverkning av reservdelar till dessa redskap, vilken import upphörde samtidigt med att redskapen inte längre efterfrågades. De svenska fabrikanterna sågo sig tvungna att taga upp tillverkningen i fråga, som emellertid i de flesta fall är rent förlustbringande för dem.

Frågan om standardisering av jordbrukets maskinpark har i vissa andra länder ägnats stor uppmärksamhet. Det är inte bara det stora Ryssland, som gått ytterligt konsekvent till väga i detta fall, utan även mindre länder, t. ex. Estland, Lettland och Litauen, för att nu ta ett par exempel, ha haft ögonen öppna för vad standardisering av för landet ägnade maskiner betyder för dess jordbrukare. Man har i dessa länder varit ytterst noggrann att först undersöka, att ett redskap eller en maskin som man vill ha importerad är lämplig för landet i fråga. Därutöver har man på förhand försäkrat sig om att reservdelar för framtiden komme att tillhandahållas. Denna sida av saken har här i landet alldeles förbisetts. När efter det pågående kriget alla importslussar öppnas igen, torde denna sak vara värd beaktande från de svenska myndigheternas sida.

Slutligen skulle jag i detta sammanhang vilja understryka en synpunkt, som gäller handeln med jordbruksmaskiner. För fabrikanterna finns härvidlag endast ett mål: att med minsta möjliga kostnad och på effektivaste sätt få fram sina produkter från fabriken till jordbrukaren. Detta bör också vara ett jordbrukarnas intresse. Att denna önskan icke i allo hittills kunnat effektueras beror på det alltför stora antal mellanhänder, som funnits på detta område. När ett för stort antal sådana finnas som skola dela marginalen mellan bruttopriserna och tillverkarnas nettopris, säger det sig självt, att de förra lätt glida i höjden för att mellanledet skall kunna leva och ha någon förtjänst av sitt arbete. Visserligen kunna fabrikspriserna sänkas något genom den press som uppstår, men här har man fabriktionskostnaden som absolut verkande spärr. Vad som därför vore en sund rationaliseringsåtgärd på jordbruksmaskinhandelns område vore att nedbringa mellanhändernas antal. Men vad sker? Jo, precis raka motsatsen. På det yttersta i dessa dagar — eller kanske rättare år — ha nämligen nya mellanhänder anmält sig, som tidigare icke sysslat med handeln av jordbruksmaskiner. Och det är heller inga små och obetydliga sådana, som det är fråga om, utan stora starka organisationer vilja nu också lägga sig i leken och vara med om att distribuera jordbruksmaskiner och redskap på den svenska marknaden. Givetvis blir denna inte större genom att det uppstår så många nya försäljare, utan den oundvikliga konsekvensen blir, som jag redan framhållit, att marginalen till mellanhänderna måste ökas d. v. s. jordbruksmaskinpriserna ökas. Rationaliseringen, som man äsyftar med den typbegränsning, som beröres i motionen, kommer enligt mitt förmenande att vad prisbildningen beträffar motverkas i hög grad och sannolikt helt elimineras om handeln kommer att desorganiseras genom att mellanhändernas antal ökas. Ett ordnande av denna genom en lämplig begränsning av mellanhändernas antal står därför för mig som ett av de viktigaste och mest aktuella behoven på detta område, om en minskning i stället för höjning av priserna på lantbruksmaskiner skall komma till stånd.

Herr talman! Då den föreliggande motionen intimt berör just de förhållanden, som jag här belyst, har jag velat begagna tillfället att framföra dessa mina synpunkter på frågan. Jag har intet annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Herr **Bondeson**: Herr talman! Då herr Sundberg började med att säga, att det väckt förvåning, att vi kommit med vår motion, vill jag gennäla, att ju inte heller motionärer kunna vara allvetande. När vi framlade vår motion,

Om standardisering av jordbruksmaskiner. (Forts.)

hade vi ingen aning om att denna utredning redan var planlagd och igångsatt. Vi önska den nu bara lycka till och hoppas, att kommittén skall kunna bringa ordning och reda i fråga om jordbrukets maskinpark. En nytta har väl motionen i alla fall haft med sig, nämligen att herr Sundberg såsom fabrikant av jordbruksmaskiner fått tillfälle att inför kammaren anföra sina betänkligheter mot förhållandena på detta område och upplysa om hur det står till härvidlag både hemma och utomlands.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande under år 1944 av en allmän jordbruksräkning;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa områden av kronoparken Kloten i Kopparbergs län jämte i ämnet väckt motion;

nr 31, i anledning av väckt motion om försäljning av kronan tillhöriga $\frac{1}{4}$ mantal Enbogen nr 1 i Åre socken;

nr 32, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande grunder för ersättning för deltagande i släckning av skogseld;

nr 33, i anledning av väckta motioner om anordnande av utbildning för skötsel av jordbruksmaskiner; samt

nr 34, i anledning av väckta motioner angående verkställande av en undersökning rörande avdikningens inverkan på frostländigheten.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner angående utredning om möjligheterna att förbättra det svenska folkets simkunnighet och att införa bestämmelser om obligatorisk simundervisning för landets skolungdom; samt

nr 9, i anledning av väckt motion angående möjliggörande för elev, som lämnat folkskolan utan att hava erhållit avgångsbetyg, att senare erhålla sådant betyg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om förbättring av internerings- och socialvården.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om åtgärder till förbättring av internerings- och socialvården.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 108, hade herr *Ström* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förutsättningslös utredning i fråga om åtgärder till förbättring av internerings- och socialvården i enlighet med i motionen anförda synpunkter och förslag.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Om förbättring av internerings- och socialvården. (Forts.)

Herr Ström: Herr talman! Jag har väckt en motion, som rör fångvårdsförhållandena, särskilt eftervården, och en rad därmed sammanhängande frågor. Utskottet har emellertid inte funnit anledning föreligga att tillstyrka mitt förslag om en utredning.

Jag har en ganska långvarig erfarenhet även på detta område, grundad på att en mängd olyckliga människor vända sig till mig med brev, skrivelser och genom personliga besök rörande sina angelägenheter. Av allt vad jag därvid erfarit har jag fått den stadgade meningen, att det trots ofrånkomliga framsteg, som villigt skola erkännas, dock råder oerhörda brister i fråga om straffverkställigheten, fångarnas, lösdrivarnas och alla andra därmed jämställdas vård, utbildning, uppfostran, individuella behandling, omhändertagande o. s. v. Jag måste verkligen säga, att jag haft den uppfattningen under alla de år, som jag tillhört riksdagen, att fångvårdsstyrelsen är det av våra ämbetsverk, som är mest konservativt, byråkratiskt och främmande för moderna strömningar. Det har blivit en väsentlig förbättring sedan den nuvarande fångvårdschefen har tillträtt sin post, men det går oerhört sakta fram. Jag har ibland en känsla av att även han liksom arbetar i lera och inte kan komma någon vart på grund av de gamla traditioner och åsikter, som äro förhärskande inom hela ämbetsverket. Det är möjligt, att jag har fel, och att det är andra faktorer som äro avgörande härvidlag. Ett faktum är dock, att vår fångvård, trots många förbättringar, ännu står kvar på en i vissa avseenden *medeltida* nivå.

Tänk bara på dessa gamla fängelser som vi ännu ha i bruk, något som ju inte bara är fångvårdsstyrelsens utan också riksdagens och regeringarnas skuld. Att vi ha kvar sådana fängelser som Långholmen och en rad andra, är inte bara missprydande för den svenska staten utan även en anklagelse mot oss själva. Att en sådan anstalt som Svartsjö, för att nu bara ta ett exempel, ännu finns till, och att klientelet där handhas efter de principer, som man i vissa fall tillämpar, synes mig också vara en anklagelse i första hand emot oss själva. Riksdagen har liksom icke känt sig delaktig i ansvaret för dessa människors väl och ve, och inte heller regeringen. Om man har kunnat spara på någon punkt, har det alltid gått ut över fångvården och därmed jämförliga anordningar. Detta har lett till en rad av uppror i pressen och litteraturen ifrån människor, som kommit nära dessa förhållanden och som ha fått titta in genom gluggarna och se hur det verkligen är ställt. Men vi äro fortfarande så i avsaknad av sinne för att även dessa människor ha människovärde, att det nästan är ogörligt att kunna rubba på dessa förhållanden. Borde det inte för länge sedan ha varit en plikt för oss att jämna Långholmen med marken och uppföra moderna anstalter för de människor, som nu vårdas där? Och gäller inte detsamma för Svartsjö? Jo, förvisso! Men vi ha ingenting gjort här i riksdagen, och inte heller regeringarna ha gjort något. Jag har under min riksdagsmannabana flera gånger, tror jag, interPELLERAT om när vi kunna vänta att det förskräckliga centralfängelset på Långholmen skall flyttas bort från den gröna och sköna ön. Fastän alla ha erkänt, att det är ett missförhållande att fängelset ligger kvar där, har ingenting kunnat åtgöras. Vi vilja icke ge ett enda öre för dessa stackars människors väl och ve och erkänna deras människovärde. Vi ge hellre till allt möjligt annat och sist till detta ändamål. Det är en anklagelse, som vi måste rikta mot oss själva. Jag riktar den mot mig själv i högsta grad, ty jag borde ha motionerat varje år i stället för vart femte eller tionde.

Jag tror, att vi här måste söka ta några jättesteg framåt. Det går icke att krypa fram så eländigt sakta som fångvårdsstyrelsen gör, genomföra en liten reform vart femte eller vart tionde år och i övrigt låta det vara. För bara ett par dagar sedan läste jag en intervju med den avgående chefen för central-

Om förbättring av internerings- och socialvården. (Forts.)

fängelset på Långholmen, direktör Axi, där han sade, att 80 procent av dem, som sitta på Långholmen, äro hyggliga, aktningsvärda och präktiga människor. Det är hans erfarenhet från den långa tid, som han varit där. Och ändå göra vi ingenting för att åstadkomma andra förhållanden, trots att vi ha en så auktoritativ förklaring som denna. Jag skulle tro, att direktör Axi har gjort ofantligt mycket för att åstadkomma förbättringar, men hur skall man kunna åstadkomma några verkliga förbättringar i ett system som i sig självt är oförbätterligt. Och hur skall man kunna åstadkomma människovärde över en anstalt som à priori är omänsklig!

I min motion tar jag särskilt sikte på eftervården, d. v. s. förhållandena sedan vederbörande avtjänat sitt straff, och jag undrar, om man inte åtminstone där skulle kunna göra något för att återupprätta människovärdet och självaktningen hos dessa samhällets olycksbarn. Den stora stridsfrågan är då, om man skall låta fångvårdsstyrelsen, som svarar för straffverkställigheten, också ha hand om dessa människors återupprättande efter strafftiden, eller om denna verksamhet skall flyttas över till någon annan myndighet som åtnjuter större förtroende hos både allmänheten och de straffade, därigenom att man helt skiljer bort det nya från det gångna. Jag har liksom min medmotionär i andra kammaren, herr Gardell, ansett, att det skulle vara klokt att flytta över eftervården till socialstyrelsen, eftersom socialstyrelsen just sysslar med sådana problem. Fångvårdsstyrelsen anmärker häremot, att man mer och mer kommit till den uppfattningen, att straffverkställigheten och den tid, varunder denna sker, så intimt sammanhänger med eftervården på grund av klienteletts beskaffenhet m. m., att det är nödvändigt att en och samma centrala myndighet handhar det hela. Jag vill visst inte förneka, att det naturligtvis ligger något i denna uppfattning. Men när man ser, hur föga fångvårdsstyrelsen kunnat kontrollera skyddsorganisationerna och deras handhavande av de ganska stora tillgångar, som de ha att förvalta för fångarna, och hurusom den nuvarande ordningen, såsom herr Gardell kunnat belysa, lett till att den alldeles överväldigande större delen av dessa medel åtgår för andra icke vidkommande ändamål, synes det mig, att man icke kan ha så överdriven tilltro till att fångvårdsstyrelsen med effektivitet och humanitet kan sköta eftervården.

Fångvårdsstyrelsen anför sedan i sitt yttrande, att styrelsen i själva verket är överens med oss om önskvärdheten av en differentiering av klientelet, en mer individuell omprövning och ett mer individuellt vårdarbete, såsom vi här ha begärt. Fångvårdsstyrelsen går till och med ett steg längre än vi. Vi ha bara begärt att denna differentiering till att börja med skulle ske efter yrkes- och utbildningsgrunder. Det är ännu mera ingående principer för differentieringen fångvårdsstyrelsen vill ha: efter ålder, sinnelag och mycket annat. Ja, det bästa vore naturligtvis, om en så detaljerad differentiering och en så omfattande individuell vård kunde genomföras. Men låt oss börja där det är möjligt att åstadkomma något, nämligen med denna på yrket och därmed sammanhängande förhållanden grundade differentiering. Sedan kan man i nästa etapp gå vidare. Nu blir sannolikt ingenting alls åtgjort, bortsett från några sköna satser i utlåtandet.

Jag skall nu tala om några konkreta förslag, som vi ha framfört. Vi vilja att fångarna skola få arbetspremier, framför allt i form av ackordsarbete, för att därigenom stimulera deras intresse att arbeta, att skapa ett sparkapital, att hjälpa sin hemmavarande familj o. s. v. Men det, säger man, tillämpas redan, och så anför man följande bevis: medelinkomsten per dag vid ackord till fångar med längre strafftider utgjorde inom de olika yrkena under en treveckorsperiod i år lägst 0:61 och högst 1:10 kr; maximiinkomsten per

Om förbättring av internerings- och socialvården. (Forts.)

dag har under samma tid varit 2:63 kr. Men man måste ju fråga, hur det skall vara möjligt att stimulera arbetsintresset bland dessa fångar med en så eländigt usel betalning och så låga ackord. Det går inte att förfara på detta sätt. Det är en utsvettning av fångarbetet och ingenting annat. Arbetsresultatet säljes visserligen inte ute på allmänna marknaden, utan till vissa statsinstitutioner på förmånliga villkor, men inte är det värdigt vår tid och inte kan det vara värdigt en riksdag, som har arbetarmajoritet, att tolerera någonting sådant. En sådan utsvettning ha mig veterligt ännu inga arbetare i vårt land under någon tid varit utsatta för.

I stället för att fängelserna arbeta åt statsorgan ha vi också föreslagit att man skulle lägga det hela litet mer modernt och skapa en grossiströrelse, en försäljningscentral som skulle distribuera dessa socialprodukter. Det vänder man sig emot och säger, att detta stöter på patrull hos både arbetsgivare och arbetare, som därigenom skulle finna sig utsatta för en hänsynslös konkurrens. Ja, det är möjligt att arbetare och arbetsgivare på vissa punkter skulle reagera mot denna form av arbete, fångarnas arbete, men väl endast under förutsättning att det utbjödes till underpris. Men få dessa arbetare samma betalning, så att deras produkter betinga samma pris, kan jag inte tänka mig att arbetarna, och näppeligen heller arbetsgivarna, kunna ha någonting att invända. Konkurrensen kan ju inte bli särskilt stor.

Sedan ha vi föreslagit upprättande av särskilda verkstäder åt frigivna fångar. Detta har, säger man nu, visat sig icke vara en lämplig åtgärd. Detta klientel är så beskaffat, att vederbörande icke kunna sköta sådana verkstäder, utan efter hand lämna det hela. Det ligger naturligtvis något i detta. Men är det så som direktör Axi säger, att 80 procent av dessa fångar ådömts straff på grund av förseelser, som egentligen ej ha med förstörelse av moral och andra andliga värden att göra, synes det mig dock vara möjligt att åstadkomma en sådan hjälp till självhjälp som vi här föreslå. Fångvårdsstyrelsen säger å andra sidan, att många äro »mentalt defekta, sakna uthållighet, äro oförmögna till verklig hushållning, ofta benägna för dryckenskap, många därtill med oro och vandringslust i blodet». I dylika fall är det väl nödvändigt att samhället på andra vägar kommer dem till hjälp. Eljest får ju staten dessa fångar snart tillbaka, och de äro ju mycket dyra. Jag vet inte vad en fänge kostar staten i fråga om underhåll av anstalter, administrationskostnader, försörjning och mycket annat, men nog tror jag att det är bra många kronor om dagen. Skickar man nu ut dessa människor och låter dem i stort sett gå sina egna vägar, äro de ju strax tillbaka, om de äro så olyckligt beskaffade som här säges, och då får staten på nytt börja betala stora summor för dem. Följden blir att de oupphörligt vandra in och ut i fängelserna, och det kan inte vara någon rationell skötsel av ett vårdklientel. Jag kan alltså icke finna, att man här har anfört några avgörande eller verkligt vägande skäl mot vår framställning.

Emellertid finns ett positivt uppslag, som jag är tacksam för, och jag vill erkänna att fångvårdsstyrelsen där har slagit in på en god väg, om verksamheten kan fullföljas. »Vad som här är av särskild betydelse», säger styrelsen »är att få till stånd industrihem av den typ, som för ett par år sedan på stadsmissionens initiativ startades i Stockholm.» Ja, är det inte märkligt att det skall vara en enskild institution som tar detta initiativ, medan en månghundraårig institution som fångvårdsledningen icke självmant kan komma till något sådant! Man undrar hur det skall bli, när hela samhället är socialiserat och förvandlat till ämbetsverk — om det skall vara likadant överallt när det gäller nya uppslag. Vi, som ha trott på att man genom ämbetsverk och statens ingripande verkligen skulle kunna råda bot på allvarliga brister i sam-

Om förbättring av internerings- och socialvården. (Forts.)
hållsförhållandena, bli ju alltmer betänksamma när vi se, hur ofullkomliga statens ämbetsverk äro och hur de ofta äro oförmögna till initiativ och sakna den verkliga vilja att bryta väg, som enskilda institutioner ha. Detta måste vara en varning till oss, som ändå tro att man ännu på åtskilliga punkter kan vinna avsevärda förbättringar genom samhällets ingripande. Vi måste se till att vi icke hopa nya ämbetsverk, det ena på det andra, som icke fungera eller som fungera dåligt. Det kunna vi ej stå till svars med, ty det är mycket dyrbart. Och dessutom gäller det, åtminstone i detta fall, människor, om det också är olyckliga människor.

Socialstyrelsen har en delvis annan mening än fångvårdsstyrelsen. Om den senares huvuduppgift förskjutes till även den öppna kriminalvården kräves enligt socialstyrelsens mening en viss omdaning av ämbetsverket i fråga, så att det blir anpassat att fullgöra direkt socialvårdande uppgifter på detta område. Starka skäl kunna emellertid också anföras för att den öppna kriminalvården får ingå såsom ett led i en annan socialvård och sålunda stå under ledning och inseende av den nuvarande centrala sociala myndigheten. Ett negativt skäl, säger socialstyrelsen, är att denna redan har så omfattande uppgifter, att det är vanskligt att ytterligare utvidga dem. Men i varje fall är frågan om den framtida organisationen av den öppna kriminalvården »så betydelsefull, att det är önskvärt att den snart nog blir föremål för utredning. Socialstyrelsen tillstyrker därför bifall till den remitterade motionen så till vida att det enligt styrelsens mening bör verkställas utredning rörande den förebyggande och eftervårdande kriminalvårdens organisationsfråga.» Där har alltså en stor och betydande statsinstitution på det sociala området, om ock med en viss tvekan på grund av arbetsbördan, ställt sig positiv till motionen och dess syfte.

Statens arbetsmarknadskommission, som — jag erkänner det — jag ej hade hoppats så mycket av i denna fråga, vilken ligger rätt fjärran från dess verksamhetsområde, framhåller att den fått en utomordentligt god erfarenhet av att till arbetsförmedlingarna i de större städerna knutits speciella socialkuratorer. Man syftar till att utvidga denna kuratorsverksamhet till ytterligare en hel del arbetsförmedlingar. Den försöksverksamhet, som utförts, har visat sig fylla en stor uppgift, säger kommissionen. Här har man alltså funnit, att en kuratorsverksamhet i betydligt mer utvidgad omfattning än som beslöts av riksdagen för något år sedan är av betydelse på detta område. Arbetsmarknadskommissionen anser emellertid, att kommittén för partiellt arbetsföra bör få ge sin mening till känna. Arbetsmarknadskommissionen säger: »Enär denna kommitté torde komma att särskilt beakta frågan om arbetsberedning och arbetsförmedling för den partiella arbetskraften och då resultaten av kommitténs arbete ännu icke föreligga, synes ett ställningstagande i detalj till de i motionen framförda önskemålen för närvarande icke kunna ske.» Det är endast i fråga om ställningstagandet till detaljerna, som kommissionen ställer sig tveksam, icke till själva grundtanken.

Svenska skyddsförbundet avstyrker motionen, och det kan man mycket väl förstå, om man har läst tidningarna de sista fjorton dagarna. Även Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet avstyrker motionen, vilket är svårare att fatta, ty detta förbund är dock av en annan karaktär och borde ha verkligen sinne för vad det här är fråga om.

Den enda organisation, som — det skulle jag vilja säga — har grundlig kännedom om hela denna fråga, nämligen stadsmissionen, vilken ju är en enskild institution men utför ett enastående arbete och skulle kunna vara ett mönster för många statliga ämbetsverk och kommittéer, anser sig böra avstyrka förslaget att överföra skyddskonsumtionsorganisationen till socialstyrel-

Om förbättring av internerings- och socialvården. (Forts.)

sens arbetsområde. Däremot anser stadsmissionen, att det skulle vara värdefullt, om en central skyddsvårds- eller eftervårdsbyrå kunde komma till stånd. »Stadsmissionen anser motionärens synpunkter så beaktansvärda, att det, allrahelst med tanke på de ökade arbetsuppgifter för eftervårdsarbetet, som lagen om villkorlig dom och den nya lagen om obligatorisk villkorlig frigivning medföra, vore synnerligen önskvärt att en förutsättningslös utredning komme till stånd.»

Socialstyrelsen har alltså tillstyrkt motionen, arbetsmarknadskommissionen har i varje fall icke avstyrkt den, och stadsmissionen har tillstyrkt den. I själva verket är det endast fängvårdsstyrelsen och dess bihang skyddsförbundet, som ha avstyrkt den.

Nu komma vi till utskottets yttrande. Jag har ju den allra största högaktning för riksdagens utskott, men jag har alltid haft en viss misstro till de tillfälliga utskotten. För många år sedan väckte en ärad kammarledamot, herr Roos — på den tiden landshövding över Gotland — en mycket ingående motion om avskaffande av de tillfälliga utskotten. Jag har sällan funnit en motion, som varit så grundligt motiverad som den. Men jag hyser den allra största högaktning för utskottets ärade ordförande, herr Ekströmer, liksom för dess övriga ledamöter, som jag vet alla äro besjälade av den allra bästa avsikt att något skall uträttas här. Alla dessa människor ha stor och rik erfarenhet. Utom ordföranden, herr Ekströmer, tänker jag på herr Heüman, herr Anders Andersson, fru Bengtsson, herr Wahlund och kanske även de övriga, vilkas arbetsområden jag inte känner så nära. Jag vet, att de alla ha en mycket stor erfarenhet här. Därför förvånar det mig, att de ha kunnat gå emot en utredning. Men jag finner, att i själva verket har utskottet inte gått emot motionen, utan det har i sin motivering indirekt tillstyrkt den, ehuru utskottet anser, att utredningen kan företas på ett annat sätt. Utskottet är visserligen tveksamt på vissa punkter, där det följer fängvårdsstyrelsen i en del detaljer, men det må nu vara hänt. Utskottsledamöterna torde inte ha hunnit bilda sig en egen uppfattning i alla detaljer, utan de lita på, som vi i regel alla göra, att vad far säger alltid är det bästa, och så ha de följt fängvårdsstyrelsen.

Men nu komma vi till pudelns kärna: »Enligt vad utskottet erfarit, kommer strafflagberedningen inom den närmaste tiden att avgiva betänkande med förslag i fråga om straffverkställigheten m. m. Med hänsyn härtill synes icke finnas anledning för riksdagen att göra någon framställning till Kungl. Maj:t om utredning rörande de i motionen väckta, här ovan behandlade frågorna.» Alltså se vi, att utskottet i själva verket hoppas, att strafflagberedningen skall ta upp dessa frågor till behandling och framlägga — jag hoppas, att det är utskottets mening — förslag, grundat på objektiva förutsättningar och grundliga studier. Ja, utskottet har till och med varit så vänligt, för vilket jag mycket livligt tackar utskottet, att utskottet har satt sig i förbindelse med strafflagberedningen och bland annat kunnat å dess vägnar skriva följande: »Enär strafflagberedningen i förenämnda betänkande jämväl kommer att framlägga förslag rörande de i motionen upptagna frågorna om arbetsdriften inom fängelserna och om ersättningen för fångarbetet, saknar utskottet anledning att närmare ingå på dessa spörsmål.» Genom att förvissa sig om strafflagberedningens principiella ställning har utskottet i själva verket intagit en ståndpunkt, som precis stämmer med motionens syftemål. Det är alldeles självklart, herr talman, att en motionär inte kan vara en så enveten och trilsk människa, att han begär en dubbelutredning, när här föreligger ett klart besked om att denna utredning kommer till stånd, utan jag är för

Om förbättring av internerings- och socialvården. (Forts.)
min del fullt nöjd med att vi ha genom utskottet fått detta besked från strafflagberedningen.

Jag måste därför säga, att har jag fällt några kritiska ord om de tillfälliga utskotten, så ber jag det ärade utskottet att betrakta dessa mina ord som ett principiellt ställningstagande och ingalunda riktade emot detta hedervärda utskott.

Herr talman! Jag kan inte finna, att de synpunkter, som äro framförda av fängvårdsstyrelsen, äro värda beaktande i någon högre grad, medan övriga yttranden är värda mera beaktande. Med tanke härpå och särskilt med hänsyn till strafflagberedningens löfte har jag, herr talman, intet yrkande att göra.

Herr Ekströmer: Det var ju rätt mycket som herr Ström fick fram i sitt anförande, och i motionen är också ett helt program för en förbättring av anstalts-, internerings- och socialvården framlagt. Jag försäkrar herr Ström, att vi i utskottet med största noggrannhet försökt bilda oss en föreställning om värdet av de projekt, som han framkastat. Vi ha kunnat dela de framställda önskemålen i två kategorier, dels förnuftiga och kloka förslag, dels mera verklighetsfrämmande hugskott. De förra ha ju, som herr Ström också erkänt, redan börjat genomföras — visserligen många gånger mera på försök än definitivt — eller också äro de under utredning.

Jag tror, att det är klokt, att man när det gäller dessa ömtåliga och ganska svårbedömliga frågor går fram med en viss försiktighet. Herr Ström säger i sitt sociala patos, att det råder medeltida förhållanden på fängvårdens område och att här ingenting göres. Jag kan inte yttra mig om i vad mån det tidigare har rätt medeltida förhållanden, men nog rör det på sig nu, det är uppenbart. Det kan herr Ström också lätt finna av utskottsutlåtandet, där det som sagt i den ena punkten efter den andra framhålles, hurusom försök eller utredningar redan äro i gång. Samorganisationen t. ex. har ju redan i viss mån kommit till stånd, och fängvårdsstyrelsen begär tydligen inte bättre än att den skall fullföljas. Likadant är det beträffande de individuella behandlingsmetoderna och differentieringen på olika anstalter. Därtill kommer, att strafflagberedningen, som ju herr Ström välvilligt erkänt, också är sysselsatt med dessa frågor.

Jag måste också säga, att den av herr Ström rekommenderade statskontrollerade grossiströrelsen tror jag inte alls på. I den frågan håller jag fullkomligt med fängvårdsstyrelsen, liksom beträffande förslaget att upprätta verkstäder, som skulle ges åt frigivna fångar. Vid de försök, som gjorts, har det visat sig, att de, som ha fått sådana verkstäder, i de flesta fall aldrig satt i gång någon verksamhet, utan de ha sålt eller pantsatt sina maskiner och redskap.

Motionären herr Ström talade vidare om ett eventuellt överflyttande till socialstyrelsen av Svenska skyddsförbundets verksamhet. Jag har fått den bestämda uppfattningen, att detta vore olämpligt. Jag tror tvärtom, att man bör samordna själva fängelsevistelsen med vad som kommer efteråt, så att en viss vård med tanke på tiden efter frigivningen sätter in redan från början. Jag tror inte, att det vore önskvärt att dela upp detta på olika institutioner.

Jag behöver inte förlänga debatten ytterligare, eftersom herr Ström inte har framställt något yrkande. Han blev ju också mot slutet av sitt anförande litet snällare mot det tillfälliga utskottet. Själv tycker jag ju inte, att de tillfälliga utskotten äro så förfärligt märkvärdiga, helst som de inte äro gemensamma för båda kamrarna — det har jag tidigare framhållit — men inte behöva de kasseras blott för att en motion av herr Ström icke tillstyrkes, och hur det är,

Om förbättring av internerings- och socialvården. (Forts.)

tycker jag mig ha märkt, att de utlåtanden, som komma från de tillfälliga utskotten, dock i de flesta fall bli godkända av kamrarna.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 249.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.33 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 29 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 250, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 30 juni 1943 (nr 493) om begränsning i vissa fall av skatt till staten.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1944 den 27 april sammanträdde kamrarnas valmän för att utse en ställföreträdare för riksdagens militieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr hovrättsrådet Nils Ivan Regner 30 röster,

i följd varav herr hovrättsrådet Nils Ivan Regner blivit utsedd till militieombudsmannens ställföreträdare.

Gösta Siljeström.

Verner Andersson.

Axel Lindqvist.

Oscar Carlström.

På framställning av herr talmannen beslöts att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnande för den valde, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det förrättade valet.

Föredrogos följande från andra kammaren ankomna protokollsutdrag:

nr 356, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående utredning om åtgärder i syfte att förbilliga begravningskostnaderna; och

nr 357, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av motion angående utredning om förstärkande av apoteksväsendet, däri inbegripet droghandeln och läkemedelsindustrien.

Första kammaren beslöt hänvisa dessa ärenden till sitt andra tillfälliga utskott.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidshjälp m. m. åt vissa pensionärer och understödstagare;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjd familjepension åt t. f. föredraganden i regeringsrätten, förste amanuensen i kammarkollegiet C. G. Dahls efterlevande;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 8 förordningen den 17 maj 1935 (nr 177) angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 16 förordningen den 6 juni 1929 (nr 129) angående Svenska skeppshypotekskassan;

nr 209, i anledning av framställning angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 210, i anledning av framställningar angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 211, i anledning av väckt motion angående utredning om ändring i gällande bestämmelser om statliga befattningshavares familjepension för fränskild och efterlevande make m. m.; samt

nr 212, angående användande av riksbankens vinst för år 1943.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 219, till Konungen i anledning av väckt motion angående förenkling av i lagen om kommunal fondbildning meddelade bestämmelser om allmän fond m. m.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 8, 21 och 22 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om redovisningsmedel, m. m.; samt

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 februari 1943 (nr 28) med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 223, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn; och

nr 224, i anledning av väckta motioner om dyrtidstillägg åt vissa ersättningsstagare enligt förordningen den 11 juni 1918 angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 236, i anledning av väckta motioner om revision av familjebeskattningen, m. m.; och

nr 237, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 249, angående ytterligare utgifter för försvarsändamål å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1943/44.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 250.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 106, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckt motion angående underhålls- och materielbidrag till folkskolor;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till Häradsrätterna: Reseersättningar till nämndemän jämte i ämnet väckta motioner;

nr 108, i anledning av väckt motion angående resekostnads- och traktamentsersättning till icke lagfaren ledamot av övervakningsnämnd;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till Krigsrätterna: Avlöningar, m. m.;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till kostnader enligt 19 § i lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av yrkessjukdom m. m.;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till landsfiskalerna m. fl. jämte i ämnet väckt motion;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till inventering av typskogar m. m.;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kostnader för allmänna fastighetstaxeringen år 1945;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till statens organisationsnämnd m. m.;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 117, i anledning av väckta motioner om vissa ojämnheter vid löneklassplacering;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 30, i anledning av väckt motion angående viss ändring i förordningen om skatt å vissa pälsvaror; samt

nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående

rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper ävensom i anledning därav väckta motioner, dels ock väckta motioner angående utredning om grunderna för lagfartsstämpelns utgående;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 45, angående avlöningsförmånerna åt kanslisten hos riksdagens andra kammare fru Ebba Ihrman och kammarens förste vaktmästare G. Carlberg under tjänstledighet på grund av sjukdom;

nr 46, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning i fråga om utarbetande av förteckning över kommittébetänkanden; samt

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kristillägg för budgetåret 1944/45, såvitt angår anslag till kristillägg under tolfte huvudtiteln med undantag av kristillägg till personal å indragningsstat;

första lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om djurskydd, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; ävensom

andra lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14, 15 och 16 §§ vattenlagen, m. m., jämte i ämnet väckt motion.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 2 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollet för den 25 nästlidne april.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 250, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 30 juni 1943 (nr 493) om begränsning i vissa fall av skatt till staten.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden och memorial nr 11 och 106—117, bevillningsutskottets betänkanden nr 30 och 31, bankoutskottets memorial nr 45 samt utlåtanden nr 46 och 47, första lagutskottets utlåtande nr 28 ävensom andra lagutskottets utlåtande nr 33.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.05 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.
